

Specifičnosti razvoja turizma u zaštićenim područjima - primjer Park prirode Medvednica

Horvat, Hrvoje

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:308081>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

HRVOJE HORVAT

**Specifičnosti razvoja turizma u zaštićenim područjima – primjer
Park prirode Medvednica**

**Specifics of tourism development in protected areas – the example
of Medvednica Nature Park**

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

Specifičnosti razvoja turizma u zaštićenim područjima – primjer
Park prirode Medvednica

Specifics of tourism development in protected areas – the example
of Medvednica Nature Park

Diplomski rad

Kolegij: **Ekonomska održivost turizma**

Student:

Hrvoje HORVAT

Mentor: Izv. prof. dr. sc. **Daniela SOLDIĆ**
FRLETA

Matični broj:

ds3458

Opatija, svibanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Hrvoje Horvat
(ime i prezime studenta)

0066139768 ds3458
(matični broj studenta)

Specifičnosti razvoja turizma u zaštićenim područjima – primjer Park prirode Medvednica
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradilo, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____

Potpis studenta

Sažetak

Turizam se kao jedna od najbrže rastućih aktivnosti na svijetu susreće s utjecajem masivnosti i negativnih posljedica masovnog iskorištavanja kapaciteta. Prirodna bogatstva predstavljaju jednu od temeljnih vrijednosti turističke destinacije i jednog od najvećih pokretača kapitala u turizmu. Održivi turizam primjenjiv je na sve destinacije i kod svih gospodarskih subjekata u turizmu, a njegova nužnost je neupitna. Poseban naglasak ovog rada je u primjeni održivog turizma kroz specifične oblike turizma i njihovoj implementaciji u turističkim destinacijama u kojima je nužna održivost u smislu spriječavanja devastacije prirodnih i kulturnih resursa koji su ujedno i temelj razvoja turističke destinacije. Razvoj turističkih aktivnosti u zaštićenim područjima prirode, karakterističnost turističke ponude kao i pozitivni učinci razvoja cikloturizma u zaštićenim područjima prirode predstavljaju glavnu tematiku ovog rada. Prikazana su i obilježja turizma u Parku prirode Medvednica s naglaskom na dosadašnji, ali i planirani razvoj cikloturizma i održivog turizma unutar Parka prirode Medvednica. Rezultati empirijskog istraživanja ukazuju da Park prirode Medvednica još uvijek nije u potpunosti razvijen kao cikloturistička destinacija, premda je atraktivno odredište za bicikliste u njegovoj neposrednoj blizini.

Ključne riječi: održivi turizam, cikloturizam, zaštićena područja prirode, Park prirode Medvednica.

Sadržaj

Uvod	1
1. Koncept održivog turizma	3
1.1. Kvalitetno i odgovorno planiranje turističke infrastrukture	4
1.2. Dimenzije održivog turizma	5
1.3. Upravljanje posjetiteljima i sadržajem za posjetitelje u funkciji održivog turizma	8
1.4. Razvoj specifičnih oblika turizma kao podrška održivosti	9
2. Obilježja održivog turizma u zaštićenim područjima prirode	15
2.1. Karakteristike zaštićenih područja prirode	15
2.2. Zaštićena područja prirode kao dio turističke ponude	18
2.3. Karakteristike turističke ponude u zaštićenim područjima prirode	20
2.4. Obilježja posjetitelja u zaštićenim područjima prirode	21
2.5. Pozitivan utjecaj cikloturizma na turizam u zaštićenim područjima prirode	22
3. Razvoj turizma u Parku prirode Medvednica	24
3.1. Obilježja turizma u Parku prirode Medvednica	27
3.2. Cikloturizam u Parku prirode Medvednica	29
4. Rezultati empirijskog istraživanja	33
Zaključak	45
Bibliografija	47
Popis ilustracija	54

Uvod

Turistička kretanja u zaštićenim područjima prirode predstavljaju potencijalnu opasnost u smislu devastacije prirodnih resursa i kulturnih dobara na temelju kojih je turistička destinacija izgrađena kao takva. Smisao održivog turizma je kroz primjenu ekološke, sociokulturne i ekonomske dimenzije upravljati destinacijom kako bi se sačuvale postojeće prirodne vrednote za sljedeće generacije. Turistička ponuda unutar zaštićenog područja prirode mora biti temeljena na načelima održivosti u smislu očuvanja prirode, gdje se posebno ističu specifični oblici turizma kao podrška održivosti turizma. Zaštićena područja prirode privlače velik broj posjetitelja upravo zbog svojih prirodnih resursa, međutim veliki je utjecaj negativnih učinaka turizma uslijed kojih su zaštićena područja prirode podložna devastaciji prirodnih resursa. Svako zaštićeno područje prirode ima svoj maksimalan kapacitet iskoristivosti pa je stoga potrebno implementirati planiranje i upravljanje posjetiteljima u buduće strategije i planove razvoja zaštićenih područja prirode. Cikloturizam kao specifičan oblik turizma omogućuje korisnicima poseban doživljaj teritorija gdje se kroz aktivan odmor pridonosi održivosti turizma i očuvanju kulturnih dobara i prirodnih vrednota. Park prirode Medvednica na održiv način pristupa razvoju turizma općenito kao i unapređenju te daljnjem razvoju cikloturizma kao dijelu sastavne ponude zaštićenog područja.

Svrha ovog rada je na osnovi relevantnih činjenica o problematici uništavanja temeljnih vrijednosti turističke destinacije trendom masovnog kretanja, razmotriti cikloturizam kao specifičan oblik turizma u smislu podrške održivosti zaštićenog područja prirode na konkretnom primjeru Parka prirode Medvednica.

U cilju izrade ovog rada provedeno je online empirijsko istraživanje o stavovima biciklista prema Parku prirode Medvednica kao cikloturističkoj destinaciji.

Rad se temelji na 4 poglavlja razrađenih prema zadanoj temi naslova. Prvi dio se odnosi na definiranje osnovnih i ključnih pojmova koncepta održivog turizma i specifičnih oblika turizma. Istovremeno se predstavljaju dimenzije održivog turizma i problematika upravljanja posjetiteljima i sadržajem za posjetitelje, kao i važnost upravljanja i planiranja turističke infrastrukture. Drugo poglavlje rada odnosi se na obilježja održivog turizma u zaštićenim područjima prirode, koje su karakteristike takvih područja, po čemu je karakteristična ponuda unutar takvih područja te koja su obilježja posjetitelja zaštićenih područja. Također, promatra se način utjecaja cikloturizma na razvoj turističkih kretanja unutar zaštićenih područja prirode. Treći dio rada odnosi se na specifičnosti Park prirode Medvednica te na razvoj turizma općenito i cikloturizma kao specifičnog oblika turizma unutar Parka. U četvrtom djelu prikazani su

rezultati empirijskog istraživanja cikloturizma u Parku prirode Medvednica, odnosno informiranost posjetitelja Parka o biciklističkim rutama i sadržaju Parka u smislu turističke ponude.

1. Koncept održivog turizma

Održivost kao pojam i održivost u smislu turističke ponude i potražnje sve više zauzima mjesta u svijesti potencijalnih potrošača ali i stvaratelja turističke ponude. Turizam predstavlja jednu od najbrže rastućih aktivnosti na svijetu te se kao takva susreće se s utjecajem masovnosti i masovnog iskorištavanja kapaciteta, što kao posljedicu ima devastaciju prirodnih resursa na kojima je turistička ponuda primarno izgrađena. Turizam uvelike ovisi o prirodnim resursima, ali paradoksalno, turizam odnosno masovnost uvelike i uništava iste te prirodne resurse o kojima ovisi. Primjena održivog turizma i poštivanje prirodnih resursa, a pritom imajući na umu zadovoljenje potreba trenutnih i budućih potrošača nužna je u postizanju pravilne ravnoteže.

Definiranje pojma održivog turizma često se u literaturi poistovjećuje s pojmom održivog razvoja, što nije u potpunosti pogrešno jer da bi se turizam smatrao održivim potrebno je planirati, organizirati i usmjeravati prema održivom razvoju. Društvo koje želi razvijati pravednost između generacija koja se nalazi unutar okvira održivog razvoja mora se izgrađivati na način da se minimaliziraju aktivnosti čije će troškove snositi buduće generacije (Krajinović 2015, 64). Problematika definiranja pojma održivog razvoja turizma odnosno održivog turizma proizlazi iz činjenice da održivi turizam ovisi o vrstama i oblicima turizma koji se razvijaju u određenoj destinaciji, zatim o fazi životnog ciklusa u kojoj se turistička destinacija nalazi, ukupnoj ulozi turizma u lokalnoj ekonomiji te postojanju politika održivog razvoja (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 54). Svjetska turistička organizacija (UNWTO *United Nations World Tourism Organization*) navodi definiciju održivog turizma na način da on u potpunosti sagledava svoje trenutne i buduće učinke na gospodarstvo, društvo i okoliš uvažavajući pritom potrebe posjetitelja, lokalnog stanovništva, industrije i prirodnih resursa (UNEP i UNWTO 2005, 12).

Razvoj održivog turizma zahtjevan je proces zbog kompleksnih, međusobno povezanih čimbenika. Potrebno je definirati jasne strategije razvoja, ali pritom je potrebno pojedinačno sagledati sveobuhvatno stanovništvo, lokalnu zajednicu, infrastrukturu, gospodarstvo, turiste i okoliš odnosno trend pretjerane masovnosti u zaštićenim područjima.

Metodologija strateškog planiranja održivog turizma na prirodnom nasljeđu je kompleksna i kao takva zahtjeva potpunu uključenost svih dionika turizma i održivog razvoja u cjelini.

Upravo suradnja između svih dionika koji su sudionici u procesu implementacije kriterija održivog razvoja u destinaciji ima najznačajniji utjecaj na kvalitetu, ali i uspješnost procesa (Krajinović 2015, 69). Održivi turizam je dugoročan cilj. Strateškim planiranjem turističke

infrastrukture i uključivanjem svih sudionika u proces ostvarenja toga cilja rezultirat će održivosti kakvu želimo omogućiti generacijskom nasljeđu.

1.1. Kvalitetno i odgovorno planiranje turističke infrastrukture

Razvijena turistička infrastruktura neophodna je u smislu korištenja turističkih objekata i turističkih usluga. Turistička infrastruktura obuhvaća sve vrste prijevoza (cestovni i željeznički promet, biciklistički i promet na vodi), opskrbu električnom energijom, vodom, telekomunikacije i odlaganje otpadnog materijala. Pružanje usluga kroz adekvatne infrastrukturne uvjete nužno je u smislu provođenja održivog razvoja turističke destinacije, odnosno zaštite prirodnih resursa. Kvalitetnim i odgovornim planiranjem turističke destinacije jamči se kvaliteta prirodnih resursa i okoliša, što je ujedno i neophodno za uspješan razvoj turizma, a istodobno poželjno za lokalno stanovništvo (Magaš, Vodel, Zadeb 2018, 95).

Prometna infrastruktura je osnova za razvoj turizma, bez prometne infrastrukture nema povezanosti što u krajnosti rezultira izostajanjem posjetitelja određene turističke destinacije. Unutar turističke destinacije nužna je realizacija, upravljanje i dugoročno planiranje razvoja ostalih vrsta infrastruktura, poput biciklističke infrastrukture kojom se ujedno osigurava dodatan sadržaj turistima kao poseban oblik turizma koji bilježi značajan porast u pogledu turističke potražnje.

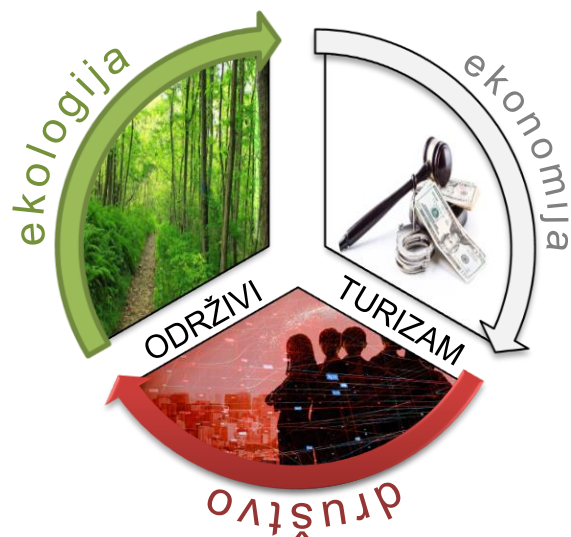
Unutar Strategije za razvoj održivog turizma Republike Hrvatske do 2030. godine prepoznat je razvoj turističke infrastrukture u smislu potrebe za smanjenjem opterećenja koje turizam uzrokuje na sastavnice okoliša na način da je potrebno ulaganje prema okolišno prihvatljivim rješenjima izgradnje turističke infrastrukture, odnosno poticanje kružnog gospodarstva te razvoja zelene i plave infrastrukture s ciljem smanjenja onečišćenja i neracionalnog upravljanja. Također, jedna od smjernica Strategije nalaže i smanjenje pritiska na turistički najrazvijenija područja i postepeno prostorno rasterećenje turističke destinacije kroz unapređenje i razvoj turističke infrastrukture i proizvoda u turistički slabije razvijenim područjima. Strategijom se Hrvatska u 2030. godini shvaća kao inovativna, sigurna i konkurentna zemlja s prepoznatljivim identitetom i prepoznatljivom kulturom, zemlja očuvanih resursa te zemlja koja ima kvalitetne uvjete života i jednake prilike za sve.

Kvalitetno planiranje turističke infrastrukture mora uključivati i lokalnu zajednicu odnosno njihove potrebe i želje. Razvoj turističke destinacije odnosno proces planiranja i donošenja odluka vezanih uz turističku infrastrukturu mora uključivati i lokalnu zajednicu kako bi se

osiguralo zadovoljenje njihovih potreba, sukladno navedenom moguće je utvrditi da „razvoj turizma neće biti održiv bez podrške lokalnog stanovništva“ (Chang, Choong & Ng 2020, 3).

1.2. Dimenzije održivog turizma

Održivi turizam se može objasniti kao prikaz odnosa između različitih aktivnosti u turizmu i svih komponenti održivosti u ekološkoj, sociokulturnoj i ekonomskoj sferi, a ključni čimbenici toga odnosa su ljudi koji se unutar turizma nalaze u različitim ulogama i aktivnostima (Bartoluci i Hendija 2014, 4). Akteri u turizmu su potrošači odnosno turisti koji kupuju turistički doživljaj zatim zaposlenici u svim segmentima turističke ponude, lokalno stanovništvo koje predstavlja destinaciju te sudjeluje u turističkom proizvodu i razvoju turističke destinacije i cjelokupno gospodarstvo koje na direktan ili indirektan način stvara turističku predodžbu. Načelo ekološke održivosti, načelo sociokulturne održivosti i načelo ekonomske održivosti predstavljaju temeljna načela održivog turizma. (Čavlek et al. 2011, 416). Održivi turizam se ne bi trebao promatrati kroz pojedinačne čimbenike već kroz skup međusobno zavisnih čimbenika.

Slika 2. Dimenzije održivog turizma

Izvor: izrada autora

Ekološka održivost

Koncept ekološki održivog razvoja turizma i gospodarstva spaja naizgled suprotne procese koji se u isto vrijeme održavaju na istom prostoru (Grofelnik 2019, 31). Podrazumijeva razvoj koji je usklađen s ekološkim procesima, resursima i biološkim različitostima uz što se vežu pojmovi: okolice (geografski termin u prostornom smislu), okoliša (ekološki termin vezan uz prirodu), okoline (sociološki termin u smislu odnosa među ljudima, obuhvaća prirodne, društvene i

ekonomske uvijete), ekologije (proučavanje odnosa između pojedinih ekosustava i organizama odnosno prirodne i društvene okoline) (Valčić 2018, 293).

Okoliš i prirodne vrijednosti temelji su za razvoj turizma. Ekološki učinci razvoja turizma mogu se okarakterizirati kao pozitivni i negativni. Pozitivni ekološki učinci na turizam vidljivi su kroz osnivanje nacionalnih parkova, parkova prirode, kroz zaštitu i obnovu povijesnih građevina, održavanje parkova i šuma, dok se negativni učinci očituju kroz estetske degradacije prostora, pretjeranu masovnost kojom se uništavaju prirodna dobra. Održivost okoliša predstavlja globalni problem i s njime su upoznate sve zemlje svijeta (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 54-55).

Turizam i ekološka održivost često se nalaze u konfliktu iz razloga što su međusobno ovisni. Turizam u zaštićenim područjima kao što su nacionalni parkovi i parkovi prirode, nastaje i stvara se upravo na prirodnim resursima određene destinacije, međutim pretjerana i nekontrolirana upotreba upravo tih resursa donosi devastaciju turističke destinacije.

Sociokulturna održivost

Sociokulturna održivost iščitava se iz društvenih funkcija turizma. Društvena održivost omogućuje vlastitu politiku u upravljanju resursima i samokontrolu. Socijalna funkcija turizma upućuje na to da turizam utječe na smanjenje socijalnih razlika između ljudi, dok kulturna funkcija turizma predstavlja utjecaj receptivne zemlje u kulturnom smislu prema domaćim odnosno inozemnim posjetiteljima (Čavlek et al. 2012, 481). Različite kulture, jezici i običaji između lokalnog stanovništva, domaćina i turista mogu biti prepreka ili prepoznavanje turističke prilike, mogu biti definirani kao prijepori ili kao prednosti, shodno tome mogu imati pozitivne ili negativne učinke na sociokulturnu održivost. Posebno je potrebno naglasiti da bi sociokulturna održivost trebala koristiti turistima u smislu upoznavanja novih kultura i običaja od strane domaćina kao i lokalnom stanovništvu u prihvaćanju kultura i običaja od turista.

Sociokulturna održivost podložna je konstantnim promjenama koje su u skladu s razvojem društva, upravo iz tog razloga zaštita socio-kulturnih vrijednosti u turističkoj destinaciji ne može i ne smije biti zadaća turizma nego i cijelog društva (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 55).

Ekonomska održivost

Ekonomska održivost obuhvaća optimalno raspolaganje resursima u smislu da se sa njima raspolaže na ekonomski učinkovit i uspješan način s krajnjim ciljem održivosti u smislu služenja svim sljedećim, budućim generacijama.

Ekonomsku održivost je potrebno razvijati kroz aspekte svih dionika definiranog prostora, jedino na taj način se može osigurati trenutna i buduća kvaliteta života. Načelo ekonomske održivosti povezano je s ostalim načelima održivog turizma. Ekološka održivost nalaže da se prirodni kapital ekonomski vrjednuje uključivanjem svih njegovih vrijednosti u gospodarski sustav, dok je sociokulturna održivost u funkciji ekonomske održivosti (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 56). Prirodni resursi se u pravilu nisu smatrali kapitalom, međutim uviđanjem potencijalnih gubitaka broja turista zbog moguće devastacije prirodnih, turističkih destinacija počelo se prirodne resurse uključivati u cjeloviti gospodarski sustav.

Načela ekonomske održivosti nalažu odgovoran i racionalan odnos svih subjekata koji sudjeluju u ponudi i potražnji određenog turističkog odredišta. Resursi kojima jedna turistička destinacija raspolaže nisu samo za nas, potrebno je njima upravljati racionalno, održivo, što u konačnici znači da isti moraju dočekati i buduće generacije (Valčić 2018, 294).

1.3. Upravljanje posjetiteljima i sadržajem za posjetitelje u funkciji održivog turizma

Upravljanje posjetiteljima, brojem posjetitelja od iznimne je važnosti u smislu očuvanja prirodnih resursa i provođenja održivog turizma. Prenapučenosti turističke destinacije devastiraju se prirodni resursi na kojima je primarno nastala turistička ponuda. Uništenjem prirodnih resursa uništava se i koncept nastajanja određene turističke destinacije. Upravo ovakva međusobna ovisnost između ekonomije u smislu kapitala od određene turističke destinacije, turizma, posjetitelja i prirodnih resursa podliježe upravljanjem posjetitelja kao i sadržajem za posjetitelje.

Obzirom da su prirodni resursi podložni devastaciji odnosno ograničeni te podložni iscrpljivanju nužno je provođenje njihove zaštite i očuvanosti kao i racionalno korištenje (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 46).

Broj posjetitelja kao i upravljanje posjetiteljima se kroz literaturu često navodi uz pojam kapaciteta nosivosti. Kapacitet nosivosti u turizmu predstavlja maksimalnu razinu korištenja prirodnih resursa do koje ne dolazi do degradacije odnosno kao razinu na kojoj turizam neće rezultirati ekološkim ni sociokulturnim negativnim pojavama u prostoru. Teško je predložiti

konkretna rješenja uz vezanu problematiku jer odnos između razine korištenja prostora i razmjera utjecaja nije jednostavan niti predvidljiv (Faričić 2022, 71).

Interes za kontrolom dugoročnih negativnih posljedica turističke aktivnosti ima tendenciju porasta. Važan aspekt destinacijske turističke politike postaje svjesnost oko pitanja „u kojoj količini je turizam prihvatljiv?“ ili „koliko je turizma dovoljno?“. Koncept razumijevanja nosivosti kapaciteta može se proučiti kroz dva pitanja, koja su istodobno ključna za razumijevanje nosivosti kapaciteta destinacije i ukazuju na dugotrajnu supstandardnu praksu destinacijskog planiranja i upravljanja (Ivandić, Telišman – Košuta, Carić 2022, 83,84):

1. Koliki je stvarni fizički pritisak turizma na destinaciju?
2. Kolika je postojeća izgrađenost komercijalnih i nekomercijalnih turističkih kapaciteta te kolika je mogućnost izgradnje komercijalnih i nekomercijalnih turističkih kapaciteta u okviru postojeće prostorno – planske dokumentacije?

Potrebno je na učinkovit način upravljati posjetiteljima kako bi se zadovoljila načela upravljanja kapacitetom nosivosti i zadovoljstva posjetitelja turističkom destinacijom. Neki od načina i primjera upravljanja posjetiteljima u svijetu, navedeni su Tablici 1. u daljnjem dijelu teksta.

Tablica 1. Načini upravljanja posjetiteljima

Sezonsko ili vremensko ograničenje razine uporabe

izravno ograničenje broja osoba koje mogu doći u zaštićeno područje u razdoblju kada je izražena visoka potražnja za određenom turističkom destinacijom

Ograničenje veličina grupa

ograničavanje najvećeg broja posjetitelja odnosno ograničenje grupa koje istovremeno posjećuju turističku destinaciju

Predbilježba

unaprijed je definiran ograničen broj posjetitelja, odnosno definirana su mjesta za pojedinca ili grupu ljudi

Zatvaranje područja

zabranu svih ili pojedinačnih vrsta turističke posjete određenog zaštićenog područja

Ograničenje duljine boravka

vremensko ograničenje koje određuje koliko osoba odnosno grupa može ostati unutar područja odnosno zaštićenog područja određene turističke destinacije

Zahjjevi za posebnom tehnologijom

podrazumijeva od turista obavezno posjedovanje specijalizirane opreme okolišnih ili sigurnosnih razloga

Fizičke prepreke

postavljanje prepreka s ciljem ograničavanja kretnje posjetitelja

Informacije o zaštićenom području

pružanje podataka, savjeta i/ili relevantnih činjenica posjetiteljima o zaštićenom području, njegovoj vrijednosti, biologiji, geologiji ili lokacijama koje su slobodne za posjetu

Postavljanje diferencijalne cijene

utvrđivanje dvije ili više cijena za ulaznice i/ili druge usluge unutar zaštićenog područja

Potrebne kvalifikacije posjetitelja i/ili operatora

mogućnost ulaska jedino osobama koje imaju određene kvalifikacije i znanja, ovisi o motivu posjete područja

Izvor: izrada autora prema Lasić (2018, 19-25).

Svaki od navedenih načina potrebno je oprezno implementirati unutar sustava upravljanjem posjetitelja kako ne bi došlo do negativnih posljedica za turističku destinaciju ili zaštićeno područje zbog ograničavanja načina djelovanja pojedinca ili grupe ljudi.

1.4. Razvoj specifičnih oblika turizma kao podrška održivosti

Specifični oblici turizma posebna su skupina turističkih kriterija koji se temelje na različitim motivima kojima turisti žele zadovoljiti svoje interese i potrebe (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 68).

Specifični oblici turizma prepoznatljiv su pojam na globalnoj razini i nisu toliko štetni u pogledu održivog turizma kao što je masovni turizam. Specifični oblici turizma pogodniji su za razvoj turističke destinacije u smislu održivosti, ali je pritom potrebno obratiti pažnju na sustav upravljanja posjetiteljima. Ukoliko nema jasno organiziranih načela upravljanja unutar turističke destinacije može doći do uništavanja prirodnih resursa. Turizam se sve više okreće prema specifičnim oblicima gdje turisti putuju s jasnim ciljem izbjegavanja masovnosti i odlučuju se za ruralna područja. Međutim, upravo navedena tendencija putovanja može imati negativne konotacije na ruralna područja u smislu pretjeranog iskorištavanja prirodnih resursa.

Ekoturizam, cikloturizam i sportski turizam predstavljaju specifične oblike turizma uz pomoć kojih se turistička destinacija, pravilnom primjenom, može u turističkoj ponudi plasirati kao održiva destinacija. Svaki od navedenih oblika pogoduje razvoju održivog turizma u smislu očuvanja prirodnih resursa, a pruža mogućnost razvoja turističke destinacije koja se temelji na određenom obliku turizma ili destinacije koja unutar već definirane ponude obuhvaća specifični oblik turizma kao dodatnu ponudu. Specifični oblici turizma su prilagodljivi području te se često nalaze u međusobnoj sinergiji, upravo iz tog razloga se u daljnjem djelu rada opširnije definiraju ovi specifični oblici turizma.

Ekoturizam

Ekoturizam predstavlja specifičan oblik turizma u kojem savjesni gosti podržavaju zaštitu prirode, okoliša i kulturnu baštinu lokalne zajednice na turističkoj destinaciji koja je motiv njihovog putovanja.

Glavne karakteristike ekoturizma su:

- promoviranje održivih sadržaja bliskim prirodnom okolišu
- pružati usluge pojedinačnim posjetiteljima ili maloj grupi ljudi
- kakvoća proizvoda i personalizirana usluga
- poticanje velikog zanimanja za tamošnji okoliš i proizvode
- potpora u promidžbi odgovornog ponašanja te podizanje svijesti o zaštiti prirode (Miljak, Bačić, Kitić 2012, 327).

Neprofitna svjetska organizacija TIES (*The International Ecotourism Society*) definira ekoturizam kao savjesno putovanje u područja prirode gdje se čuva okoliš i održava blagostanje lokalnog stanovništva uključujući svjesnost i obrazovanje kako turista tako i domaćina (TIES 2023).

Ekoturizam predstavlja oblik turizma, relativno mali segment svjetskoga turizma, koji se ne smije pojmovno poistovjetiti s održivim turizmom. Održivost turizma je koncept koji se odnosi na usmjerenje turističkog razvoja i na sve turističke aktivnosti. Održivi turizam uključuje sve oblike, svaki specifični oblik turizma može postati održiv, međutim svaki turizam ne može biti ekoturizam. Turističke aktivnosti unutar zaštićenog područja moraju biti jasno definirane na način da se ne ugrožavaju prirodni resursi, a opet da se posjetiteljima zaštićenog područja pruži dodatna vrijednost. Doživljaj i edukativni karakter koji omogućuju posjetiteljima razumijevanje i prihvaćanje turističkih vrijednosti predstavlja najveću korist od turističkih aktivnosti unutar zaštićenog područja (Skuhala, Varga, Zeman 2021, 227-228).

Ekoturizam je specifičan oblik turizma utemeljen na prirodnim vrijednostima turističke destinacije. Obuhvaća odgovorna putovanja turista u prirodna područja i može se smatrati suprotnosti masovnog oblika turizma. Za ekoturista se može reći da istražuje lokalno stanovništvo, lokalnu poljoprivredu, služi se biciklom umjesto automobilom, educira se o zaštićenom području. Osviješteni ekoturist će na održiv način pridonijeti očuvanju prirodnog područja kao i lokalnog stanovništva, stoga se može zaključiti da ekoturizam sadrži i druge komponente specifičnih oblika turizma poput ciklo, edukativne ili održive komponente.

Cikloturizam

Cikloturizam je aktivan oblik turizma u kojem turist na aktivan način, vožnjom bicikla, upoznaje turističku destinaciju.

Cikloturizam je relativno novi oblik turizma koji uvelike pridonosi održivom razvoju turizma. Dostupne su različite definicije cikloturizma, ali sve uključuju putovanje biciklom kroz određenu rutu iz različitih razloga kao što su: istraživanje turističke destinacije, sportska aktivnost, psihičko i fizičko zdravlje, zabava i blizina prirode. Ovakav oblik turizma postaje izuzetno popularan u svim turističkim destinacijama i sve više pridonosi značaju turizma s prihodovne strane. Cikloturizam predstavlja idealan oblik turizma za razvoj rubnih i ruralnih područja (Poljićak, Šego, Periša 2021, 462). Glavni cilj u cikloturizmu je generirati dodanu vrijednost i održive poslovne modele vođene od strane svih dionika (turističke destinacije, putničke agencije, hoteli, apartmani, privatni smještaj, operateri prijevoznih usluga i sl.) (Hartwig et al. 2021, 6).

Cikloturizam se može promatrati kroz dva oblika. U najširem smislu se cikloturizam promatra kao turističko putovanje biciklom, povremena vožnja, sportski trening, biciklistički izlet, dodatna sportsko rekreativna ponuda turističke destinacije, kao vožnja uređenim odnosno neuređenim stazama ili kao sportska manifestacija. Najširi smisao definiranja cikloturizma odnosi se upravo na činjenicu u kojoj se bicikl smatra prijevoznim sredstvom, neovisno o svrsi, načinu ili uvjetima korištenja. Cikloturizam u drugom obliku smatra se kao oblik turističkih kretanja gdje je vožnja bicikla primarna aktivnost ili je bicikl glavno prijevozno sredstvo te je vezan uz uzak segment turističke potražnje, pritom se vožnja biciklom smatra kao dodatna aktivnost (Klarić et al. 2015, 3).

Važno je utvrditi razliku između biciklista koji nije turist već rekreativac i cikloturist. Cikloturist je onaj tko zbog odmora provede najmanje 24 sata ili jednu noć izvan područja u kojem živi, a vožnja bicikla najvažniji je dio odmora, bilo da je privatni ili organiziran. Biciklist rekreativac je svatko tko sudjeluje u rekreativnoj vožnji bicikla ili dnevnom izletu koji uključuje vožnju bicikla, a u trajanju je manje od 24 sata, odnosno ne uključuje noćenje izvan mjesta svog prebivališta, a vožnju biciklom vidi kao pozitivan način provođenja slobodnog vremena (Israeli, Gasul 2019, 185).

Republika Hrvatska može izdvojiti cikloturističku infrastrukturu (nedostatan omjer biciklističkih ruta i staza) kao ključni nedostatak za razvoj cikloturizma. Međutim unazad nekoliko godina se kroz različite Europske projekte ulažu znatna sredstva za razvoj cikloturističkih ruta, prvenstveno za izgradnju biciklističkih staza na najvažnijim dionicama

koje su u skladu s europskim standardima cikloturizma (EuroVelo) (Breslauer 2022, 105). EuroVelo je mreža biciklističkih ruta Europom, projekt Europske biciklističke federacije (*European Cyclists' Federation*) koja usmjerava organizaciju razvoja visokokvalitetnih biciklističkih ruta koje povezuju cijelu Europu. Hrvatska je integrirana u EuroVelu kroz 4 biciklističke rute: EuroVelo 6, EuroVelo 13, EuroVelo 8 i EuroVelo 9. EuroVelo8 je mediteranska ruta u Hrvatskoj (biciklom duž Jadranske obale od Istre do Dubrovnika) ukupne dužine od 1116 kilometara, 20 etapa po 40-60 kilometara. Ruta obuhvaća ukupno 8 UNESCO lokaliteta, 4 parka prirode te 3 nacionalna parka (EuroVelo8 2023).

Cikloturistička ponuda treba sadržavati sve dodatne aspekte u pogledu usluga i proizvoda koje su neophodne radi ostvarivanja profita destinaciji i pružateljima usluga. Nužno je razvijati proizvode i usluge poput bike servisa, bike dućana, bike vodiča, bike&bed, rent a bike kako bi turistička ponuda unutar određene destinacije bila sadržajna i konkurentna. (Breslauer 2022, 105).

Cikloturizam je potrebno povezivati s atrakcijama i znamenitostima određene destinacije u smislu valorizacije proizvoda. Turiste koji su željni mira i prirodnih ljepota ponajviše privlače parkovi prirode i druga zaštićena područja, a u smislu očuvanja prirodnih resursa i okoliša za cikloturizam se može reći da je optimalna aktivnost usmjerena prema održivom razvoju sportskoga turizma. Cikloturizam bi se trebao povezivati i s drugim turističkim oblicima poput kulturnog turizma, pustolovnog ili ekoturizma u smislu potpunog iskorištavanja potencijala turističke destinacije odnosno njezinog prostora te sa svrhom osiguravanja pozitivnih ekonomskih i socijalnih učinaka te stvaranja održivosti.

Sportski turizam

Poveznica između sporta i turizma datira još iz vremena antičke Grčke kada se putovalo na velike sportske priredbe. Turizam i sport postale su dvije vrlo popularne, globalne i društvene aktivnosti koje su se izrazito razvile od dvadesetog stoljeća do danas, obje aktivnosti postale su dio globalne kulture, a nositelji tih dvaju pojmova postaju isti subjekti (Petrović, Knezović, Todorović 2017, 84). Sport je bio razlog planiranja putovanja koja ima sličnosti s današnjim turističkim putovanjima, a putovanja su bila razlog razvoja raznih sportova, danas se na sport može referirati kao segment turističke ponude i/ili motiv za turistička putovanja (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 96). Suvremeni globalni trendovi aktivnog turizma i masovna putovanja u kojima ljudi pridaju važnost bavljenja rekreacijom i sportom proizveli su

povezanost turizma i sporta i time omogućili stvaranje sportskog turizma kao posebnog oblika životnog stila (Breslauer 2022, 31).

Sportski turizam predstavlja svaki oblik aktivnog ili pasivnog angažmana u sportske aktivnosti, organizirano ili neorganizirano iz komercijalnih ili nekomercijalnih razloga koji zahtijevaju putovanje od mjesta stanovanja i rada (Breslauer 2022, 30). Putovanje u slobodno vrijeme koje osobe privremeno stavlja izvan domicila zbog sudjelovanja u tjelesnim aktivnostima, promatranju sporta ili posjete sportskom ili sa sportom povezanim atrakcijama u svrhu odavanja počasti utakmicama, sportašima i sl. (Bartoluci, Škorić i Andrijašević 2021, 98).

Prilikom definiranja pojma sportski turizam, brojni autori na različite načine opisuju ovu vrstu specifičnog oblika turizma. Međutim, svima je zajednička motivacija putovanje i sport.

Turizam predstavlja najvažniju gospodarsku aktivnost Republike Hrvatske. Razvojem specifičnih oblika turizma i njihovom implementacijom skreće se pozornost s dosadašnje ponude turistima koja se najčešće odnosila na sunce i more. Adekvatna infrastruktura, obrazovanje djelatnika, razvoj sadržaja, unapređenje ponude utječu na krajnji izbor kojima će korisnici popuniti slobodno vrijeme već prilikom planiranja posjete turističke destinacije ili tijekom samog boravka u njoj. Sport turistima omogućuje različite mogućnosti i sadržaj koji se može prilagoditi prema dobnim skupinama, mogućnostima i preferencijama. (Hegeduš et al. 2018, 48).

Razvoj sportskog turizma potrebno je vezati uz koncept održivosti iz razloga što sportski turizam kao specifičan oblik turizma većinu svoje ponude temelji na prirodnim resursima, upravo iz tog razloga uvelike ovisi o njihovoj kvaliteti (Čep i Krajinović 2021, 440).

Razvojem sportskog turizma u pogledu jasne strategije i vizije može se izbjeći pojam sezonalnosti. Sport je prilagodljiv i od velike važnosti u smislu kreiranja dodatnog sadržaja u turističkoj destinaciji. Važno je primijeniti načela održivog turizma prilikom kreiranja sadržaja i načina upravljanja turističkom destinacijom odnosno ponudom sportskog turizma iz razloga što se održivost sportskog turizma veže uz resurse na kojima se razvija, a isti ti resursi su osjetljivi na masovnosti i promjene koje ona nosi unutar destinacije.

Motivi turističkih kretanja, turistički trendovi kao i cjelokupna turistička ponuda i potražnja podložni su promjenama. Trendovi današnjice očituju se u tome da se sve više turista odlučuje za aktivan odmor unutar određene destinacije ili je aktivan odmor primaran izbor prilikom odabira željene turističke destinacije. Smisao održivog turizma je očuvanje prirodnih resursa uz maksimalnu valorizaciju turističke destinacije kao i zadovoljstvo turista prilikom posjete

određene destinacije. Stvaranje dodatne vrijednosti uz očuvanje prirodnih resursa morala bi biti nit vodilja prema izgradnji idealnog turističkog proizvoda. Upravo navedeni specifični oblici turizma mogu pridonijeti razvoju održivog turizma.

2. Obilježja održivog turizma u zaštićenim područjima prirode

Zaštićena područja prirode čine bitnu zalihu prirodnog, socijalnog i kulturnog kapitala, tijekom ekonomskih vrijednosti usluga i dobara koje društvo koristi. Visoko razvijenom turističkom vrijednošću zaštićenih područja očekuje se ostvarivanje ekoloških, ekonomskih i sociokulturnih aspekata razvitka društvene zajednice, a posebno u smislu podizanja standarda života lokalne zajednice (Zmijanović 2018, 2). Kod održivog oblika turizma nužno je uspostaviti model komuniciranja koji će zadovoljiti ekonomske vrijednosti, a da se pritom očuva interes zaštite biološke i prirodne raznolikosti. Posebni uvjeti pod kojima turizam može koristiti prirodne i antropogene resurse predstavljaju specifičnost kod upravljanja održivim turizmom u zaštićenim područjima prirode (Birkić, Primužak i Barić 2019, 3). Prirodni turistički resursi su prirodne vrednote određene turističke destinacije koje na sebe vežu određene aktivnosti koje privlače turiste, dok antropogeni resursi nisu vezani uz prirodne resurse već označavaju svaku vrstu pojave, događaja ili procesa koji kod turista stvaraju potrebu za turističkom kretnjom s ciljem zadovoljenja vlastitih potreba.

Zaštićena područja prirode privlače velik broj turista upravo zbog svojih prirodnih vrednota. Međutim, veliki je utjecaj negativnih učinaka turizma uslijed kojih su zaštićena područja prirode podložna uništavanju prirodnih resursa. Održiv način turizma je potreban u svim zaštićenim područjima prirode kako bi se osigurala održivost i zaštita atraktivnosti odnosno prirodnih resursa. Također, važno je omogućiti zadovoljstvo kroz aspekte svih načela održivog turizma, turistima kao krajnjim korisnicima i lokalnom stanovništvu.

2.1. Karakteristike zaštićenih područja prirode

Zaštićena područja prirode karakteriziraju prirodne vrijednosti i dugoročna misija očuvanja upravo tih vrijednosti na kojima su nastala i zbog kojih se vode u kategoriji zaštićenih područja.

Zakonom o zaštiti prirode zaštićeno područje definirano je kao geografski jasno utvrđen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja s ciljem dugoročnog očuvanja prirode i popratnih uloga ekološkog sustava (Zakon o zaštiti prirode 2019, čl. 9, st. 1). Međunarodna udruga za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava IUCN (*International Union for Conservation of Nature*) pojmovno određuje zaštićeno područje prirode kao jasno utvrđeno geografsko područje koje je definirano, namjensko i upravljano zakonskim ili drugim učinkovitim sredstvima, s ciljem postizanja dugoročne zaštite prirode s povezanim uslugama ekosustava i kulturnim vrijednostima (IUCN 2023).

Tablica 2. Kategorije zaštićenih područja i njihova namjena*ZAŠTIĆENI DIJELOVI PRIRODE*

<i>STROGI REZERVATI</i>	područje kopna i/ili mora s neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom prirodom
<i>NACIONALNI PARK</i>	prostrano, pretežno neizmijenjeno područje kopna i/ili mora iznimnih i višestrukih prirodnih vrijednosti koje obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekosustava
<i>POSEBNI REZERVAT</i>	područje kopna i/ili mora od osobitog značaja zbog jedinstvenih, rijetkih ili reprezentativnih prirodnih vrijednosti ili je ugroženo stanište ugrožene divlje vrste
<i>PARK PRIRODE</i>	prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobrazima i kulturno-povijesnim vrijednostima
<i>REGIONALNI PARK</i>	prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s velikim ekološkim obilježjima i krajobraznim vrijednostima karakterističnim za područje na kojem se nalazi
<i>SPOMENIK PRIRODE</i>	pojedinačni neizmijenjeni dio prirode koji ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno-obrazovnu vrijednost
<i>ZNAČAJNI KRAJOBRAZ</i>	prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i bioraznolikosti i/ili georaznolikosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje
<i>PARK ŠUMA</i>	prirodna ili sađena šuma, veće bioraznolikosti i/ili krajobrazne vrijednosti, a koja je namijenjena i odmoru i rekreaciji
<i>SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE</i>	umjetno oblikovani prostor (perivoj, botanički vrt, gradski park) koji ima estetiku, stilsku, umjetničku, kulturno povijesnu i odgojno-obrazovnu vrijednost

Izvor: izrada autora prema Zakonu o zaštiti prirode (2019, čl. 112 – čl.120)

Zakonom o zaštiti prirode ukupno je zaštićeno 410 područja, što čini ukupnu površinu od 821327,25 ha što je udio od 9,3% sveukupnog teritorija Republike Hrvatske. Kategorizirano je ukupno 410 zaštićenih područja: 2 stroga rezervata, 8 nacionalnih parkova, 79 posebnih rezervata, 12 parkova prirode, 2 regionalna parka, 79 spomenika prirode, 81 značajni krajobraz, 27 park-šuma i 120 spomenika parkovne arhitekture. Zaštita prirode više nije samo borba u smislu očuvanja područja, vrsta, georaznolikosti nego i nastojanje za opstanak čovjeka kao vrste. Priroda i ekosustavi u dobrom stanju neophodni su za bolju kvalitetu života ljudi i ekonomski razvoj (HAOP 2023).

Međunarodna udruga za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava donosi drugačiju kategorizaciju zaštićenih područja koji su prikazani u tablici 3. Kategorizacija ove vrste podrazumijeva zajednički skup ciljeva u svrhu upravljanja, a kategorije definiraju razlike u upravljačkim pristupima. Odluka o kategoriji je često rezultat procjene i dogovora stoga ne postoje određena pravila koja bi se primijenila na određeno područje (Dudley 2008, 12).

Tablica 3. Kategorizacija zaštićenih područja prema IUCN

IUCN KATEGORIJA	NAZIV KATEGORIJE	OBJAŠNJENJE
Ia	Strogi rezervat prirode (<i>strict nature reserve</i>)	strogo zaštićena područja izdvojena zbog zaštite biološke raznolikosti, i/ili geoloških i geomorfoloških vrijednosti, gdje su posjećivanje, korištenje prostora i drugi utjecaji na prostor strogo kontrolirani i ograničeni
Ib	Područje divljine (<i>wilderness area</i>)	velika neizmijenjena ili vrlo malo izmijenjena područja očuvane prirode, bez značajnijih i stalnih ljudskih naselja, koja su zaštićena i kojima se upravlja na način da se u potpunosti očuva njihovo izvorno stanje.
II	Nacionalni park (<i>national park</i>)	velika prirodna ili gotovo prirodna područja izdvojena sa svrhom zaštite cjelokupnih ekosustava, procesa koji se u njima odvijaju i vrsta koje oni podupiru, na način da ona istovremeno pružaju osnovu za okolišno i kulturalno prihvatljive duhovne, znanstvene, edukacijske, rekreativne i posjetiteljske aktivnosti.
III	Prirodni spomenik ili obilježje (<i>natural monument or feature</i>)	zaštita određene prirodne vrijednosti, koja može biti reljefni oblik, morska hrid ili špilja, geološka osobitost poput speleološkog objekta ili živa pojava poput primjerice stabla visoke starosti.
IV	Područje upravljanja staništem ili vrstom (<i>habitat/ species management area</i>)	zaštita točno određene vrste ili staništa, upravljanje je usmjereno prema tom cilju. Područja zaštićena u ovoj kategoriji često, iako ne nužno, zahtijevaju provođenje redovitih aktivnih upravljačkih aktivnosti usmjerenih očuvanju vrste ili održavanju staništa.
V	Zaštićeni kopneni/morski/krajobraz	obuhvaća ona područja gdje je dugotrajna interakcija čovjeka i prirode proizvela osebujne

	<i>(protected landscape/ seascape)</i>	ekološke, biološke, kulturne i estetske vrijednosti i gdje je održavanje tog odnosa nužno da bi se ove vrijednosti sačuvala.
VI	Zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa <i>(protected area with sustainable use of natural resources)</i>	Namjena ove kategorije je očuvanje ekosustava i staništa, a usporedno s tim i pratećih kulturnih vrijednosti i tradicionalnih načina upravljanja prirodnim resursima. Ta su područja površinom uglavnom velika, njihov veći dio nalazi se u prirodnom stanju, dok se dio koristi na održiv način.

Izvor: izrada autora prema Dudley (2008, 13-22).

Zaštićena područja prirode kategoriziraju prirodne vrijednosti, specifične za svaku od kategorija pojedinačno. Njihove se vrijednosti najčešće sagledavaju kao prirodna kopnena i/ili morska područja kojima je potrebno dugotrajno očuvanje u smislu održivosti prirodnog područja kroz definiran način upravljanja kako bi se sačuvalo ekosustav i kulturna vrijednost. Zaštićena područja prirode idealan su primjer održivog turizma.

2.2. Zaštićena područja prirode kao dio turističke ponude

Razvoj turističkih aktivnosti u zaštićenim područjima prirode donosi koristi ali nosi i rizike. U smislu očuvanja prirode, turizam i posjećenost predstavljaju složen skup izazova koji mora biti pomno proučen, obrađen i interpretiran u turističkoj ponudi s ciljem održivosti resursa ali i turizma. Svaki oblik turizma ima određene posljedice na okoliš, međutim ima i ekonomske koristi za zaštićena područja i lokalnu zajednicu.

Zaštićena područja ključna su komponenta svake globalne strategije očuvanja. Utjecajem rasta svjetske populacije i bolje prometne povezanosti na velikim udaljenostima turizam je napredovao i sve se više bazira na preostalim prirodno kulturnim područjima, često unutar zaštićenih područja prirode. Turistička aktivnost za razliku od drugih industrija zahtjeva očuvana prirodna područja i autentične kulture (Leung et al. 2018, 2). Turistički potencijal svakog zaštićenog područja ovisi o nizu čimbenika uključujući lokaciju, atraktivnost, jedinstvenost, pristupačnost, potražnju na tržištu, blizinu drugih popularnih turističkih destinacija, marketing, prisutnost lokalnih turističkih poduzeća i infrastrukture (Spenceley et al. 2021, 18).

Zaštićena područja prirode danas se mogu naći u svakom turističkom aranžmanu ili kao organizirani izlet unutar destinacije. Ljudi sve više teže prema prirodi, miru, kulturnim i prirodnim vrednotama, međutim svako zaštićeno područje prirode ima svoj maksimalan

kapacitet iskoristivosti i prema tome bi se trebalo voditi u budućim strategijama razvoja ili planovima za unapređenje turističke ponude. Neovisna Europska federacija prirode i nacionalnih parkova, poznatija kao EUROPARC Federation donosi 5 načela razvoja i upravljanja turizmom kao održivom destinacijom. Navedena načela prikazana su u daljnjem dijelu teksta, u slici 3.

Slika 3. Načela razvoja i upravljanja turizmom u održivoj destinaciji

Izvor: izrada autora prema EUROPARC Federation (2023)

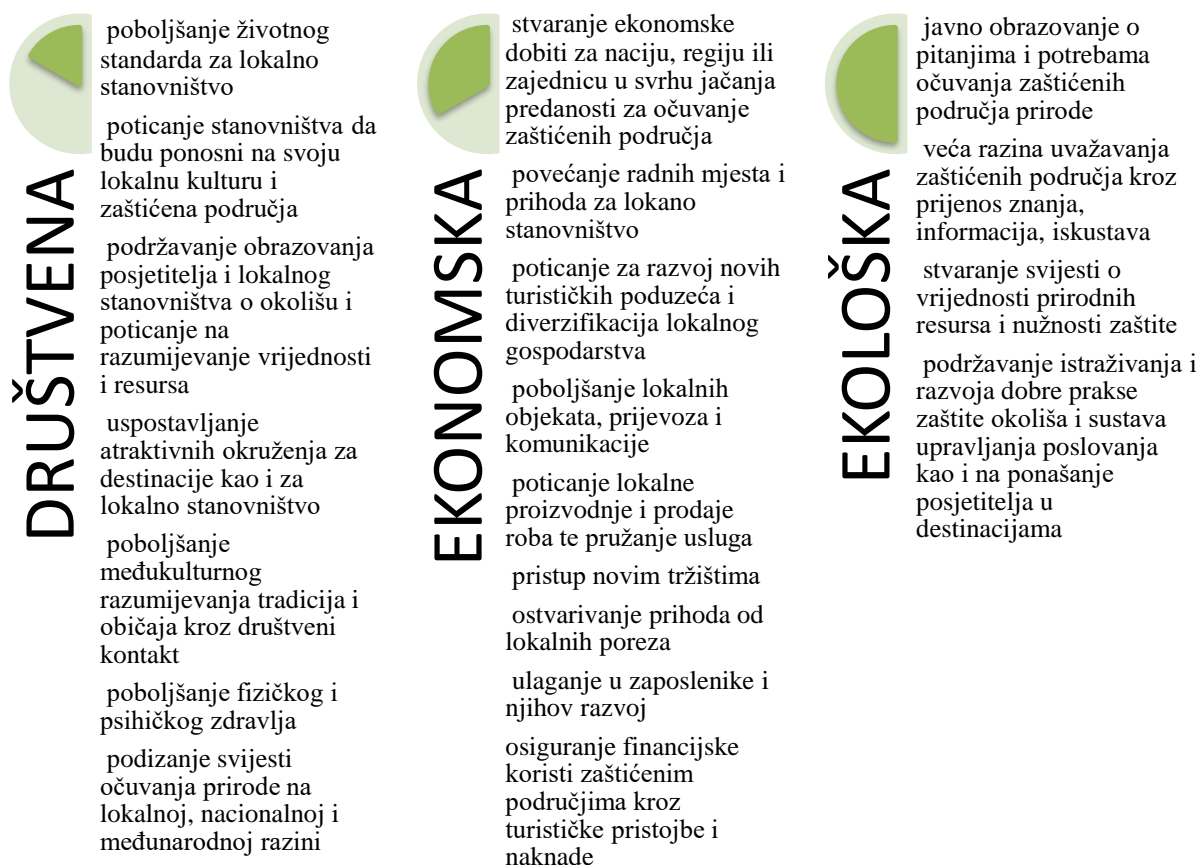
Kako bi se očuvali resursi na temelju kojih je određena destinacija ili određeno područje postalo zaštićeno važno je da turistička ponuda u takvim područjima bude izgrađena na temeljnim načelima održivog turizma. Osim izvornih prirodnih vrijednosti zaštićena područja prirode mogu se promatrati i kroz aspekte odgoja i obrazovanja, istraživanja i turističko – rekreacijskih programa. Svaki od navedenih aspekata može biti potencijal za razvoj turističke ponude. Odgoj i obrazovanje u svrhu primjerice izleta i posjete zaštićenom području prirode kroz učenje o flori i fauni, krajobrazu ili zaštićenim životinjama toga područja, a turističko – rekreacijski programi primjerice organizirane biciklističke rute, gdje se kroz specifičan oblik turizma, cikloturizam, upoznaju vrijednosti određenog zaštićenog područja.

2.3. Karakteristike turističke ponude u zaštićenim područjima

Turistička ponuda zaštićenih područja prirode ima specifične karakteristike koje se bitno razlikuju od ostalih oblika turizma. Budući da su zaštićena područja često osjetljiva na bilo kakvu vrstu promjene i narušavanje prirodnog stanja nužno je da se turistička aktivnost odvija

na način koji minimalizira rizike u smislu očuvanja okoliša. Dakle, može se istaknuti da su karakteristike turističke ponude u zaštićenim područjima vezane uz očuvanje prirode, edukaciju, povezanost s lokalnom kulturom i tradicijom te bavljenje aktivnim odmorom, dok se zaštićeno područje, zbog svojih ljepota plasira kao turistički proizvod.

S ciljem razvoja atraktivne turističke ponude održivog turizma važno je naglasiti prednosti koje ime razvoj turizma u zaštićenim područjima prirode.

Slika 4. Prednosti razvoja turizma u zaštićenim područjima

Izvor: izrada autora prema Leung (2018, 10).

U slici 4. prikazane su potencijalne koristi razvoja turizma unutar zaštićenih područja. Definirane su 3 potencijalne koristi: društvena, ekonomska i ekološka. Razrada turističke ponude kroz navedene koristi rezultirat će održivim turizmom u zaštićenom području prirode. Pomoću ovih načela turizam se može razvijati na način da se predvide pozitivni i negativni utjecaji na zaštićeno područje prirode, odnosno da se maksimiziraju pozitivni utjecaji, a minimiziraju negativni. Analizom ponuda zaštićenih područja prirode zaključak je da su turističke ponude pretežito sljedeće: sportsko – rekreacijskog tipa, obrazovne, vezane uz prirodne resurse, provodi se seoski, etno i kongresni turizam, dosta je značajna ponuda različitih

oblika team buildinga, razvija se ekoturizam i kulturni turizam. Okolišna održivost i održivi turizam imperativ je za razvoj profitabilnosti i konkurentnosti na turističkom tržištu. Održivi turizam, u smislu postizanja održivosti destinacije mora sadržavati sve komponente: ekonomsku, ekološku i sociokulturnu.

2.4. Obilježja posjetitelja u zaštićenim područjima prirode

Priroda i bioraznolikost glavne su karakteristike posjećenosti određenom zaštićenom području prirode bilo da se radi o pojedincu ili organiziranoj grupi ljudi. Međutim, poznata je činjenica da se turizam nikada ne prestaje razvijati, da turistička aktivnost nikad ne stoji. Upravo iz navedenih razloga, posjetitelji unutar turističke destinacije, pa tako i unutar zaštićenog područja prirode, traže dodatne ponude, dodatne aktivnosti kojima će u potpunosti dobiti osjećaj potpunog iskorištavanja vrijednosti za novac. Tražene aktivnosti uvelike ovise o navikama potrošača, a zadaća održivog turizma je pružiti atraktivnu turističku ponudu s ciljem daljnje preporuke turista i povratka na turističku destinaciju, stoga je prvenstveno potrebno identificirati prednosti i nedostatke prilikom razrade turističke ponude određene destinacije.

Prema provedenom istraživanju TOMAS (kvalitativna istraživanja u okviru kojih se podaci prikupljaju intervjuom s turistima, a s ciljem identifikacije stavova i potrošnje turista u hrvatskim turističkim destinacijama) iz 2019. godine uočeno je da su gosti u Kontinentalnoj Hrvatskoj najmanje zadovoljni ponudom zabave, prilagođenosti destinacije osobama s posebnim potrebama, biciklističkim rutama i stazama te informacijama u zaštićenim područjima prirode. Također, unutar provedenog istraživanja uočeno je da su izleti u nacionalne parkove/zaštićena područja prirode visoko pozicionirani kada se govori o najomiljenijim aktivnosti turista na razini Republike Hrvatske. Turističkoj aktivnosti izleta u zaštićena područja prirode prethode aktivnosti plivanja/kupanja zatim razgledavanja gradova, odlazaka u restorane i posjet povijesnim građevinama. Posjećivanje nacionalnim parkovima/zaštićenim područjima prirode razvijenije je u Kontinentalnoj Hrvatskoj nego u Jadranskoj Hrvatskoj. Međutim, stupanj zadovoljstva elementima turističke ponude mjesta u kategoriji informacije, edukacije u zaštićenim područjima prirode okvalificiran je sa srednjim stupnjem zadovoljstva (Marušić 2019, 10-40).

Istraživanja ovakve vrste idealan su način za razvoj turizma u željenom smjeru, odnosno za maksimaliziranje pozitivnih utjecaja a minimaliziranje negativnih (u ovom slučaju nedostatka u pogledu informiranosti turista o zaštićenim područjima prirode).

Brojni autori posebno ističu model upravljanja posjetiteljima kao koncept prepoznavanja prednosti i nedostataka i prednost uz ostvarivanje ekonomske koristi od posjetitelja, a da se pritom turizam razvija na održiv način bez narušavanja kapaciteta nosivosti destinacije.

Polazna točka svih ekonomskih analiza zaštićenih područja je pouzdana i točna procjena ukupne godišnje posjećenosti područja (Spenceley et al. 2021, 29). Planiranje i upravljanje turizmom u zaštićenim područjima prirode zahtjeva poznavanje sljedećeg: tko posjećuje zaštićena područja, koja je motivacija njihove posjete i sa kojim prometnim sredstvima dolaze u zaštićeno područje te uz pomoć kojeg oblika komunikacije dobivaju saznanja o zaštićenom području. (González-Domingo, Fosse, Costa-Salavedra 2021, 6).

Planiranje i upravljanje posjetiteljima u zaštićenom području dugoročan je proces koji uključuje određene resurse u svrhu provedbe, međutim, upravo na ovaj način može se postići dugoročna održivost određenog turističkog zaštićenog područja. Ukoliko se način upravljanja definira kao održiv, turizam i upravljanje posjetiteljima mogu biti pozitivni učinci u smislu očuvanja prirode i za razvoja lokalne zajednice. Obilježja posjetitelja u zaštićenim područjima prirode moguće je definirati kroz navedene sustave te prema tome usmjeriti turističku ponudu prema eventualnoj ciljnoj skupini turista sukladno njihovim preferencijama dolazaka.

2.5. Pozitivan utjecaj cikloturizma na turizam u zaštićenim područjima prirode

Cikloturizam je specifičan oblik turizma koji omogućuje turistima poseban doživljaj teritorija gdje su ekološke i društvene dimenzije života očuvane. Ljepote krajolika, gastronomija, agrokultura, lokalna kultura i tradicija te održivost konkurentne su prednosti cikloturizma koje turisti traže i za koje su spremni platiti cijenu (Gazzola et al. 2018, 3). Cikloturizam uvelike doprinosi gospodarstvu na nacionalnoj razini i investicija je vrijedna ulaganja. Kroz različite literature otkriva se niz koristi koje proizlaze iz promocije biciklizma i cikloturizma kao što su: smanjenje prometne gustoće uzrokovane automobilima, poboljšanje javnog zdravstva i uštede u nacionalnim proračunima za zdravstvo, stvaranje radnih mjesta u različitim sektorima djelatnosti (lokalnim i nacionalnim), generiranje izravnih i neizravnih prihoda, doprinos razvoju lokalnog gospodarstva i unapređenje teritorijalnog kapitala (prirodnog, kulturnog i ljudskog) (Ciascai, Dezsi i Rus 2022, 14). Navedeni utjecaji stvoreni na različitim razinama donose tvrdnju da je cikloturizam oblik turizma koji je manje osjetljiv na ekonomske krize i da za razliku od drugih specifičnih oblika turizma pokazuje veću otpornost na ekonomske krize (Ciascai, Dezsi i Rus 2022, 14).

Cikloturizam je specifičan oblik turizma, koji je aktivan i atraktivan gotovo kroz cijelu sezonu, ne ovisi o suncu kao faktoru privlačnosti kao što je to u Jadranskoj Hrvatskoj. Ukoliko se promatra ovaj oblik turizma kroz vremenske uvjete, može se reći da su idealni od veljače pa sve do studenog što u konačnici znači da popunjuje i predsezonu i postsezonu. Cikloturizam je također specifičan što je prilagodljiv svima, svim dobnim skupinama, spolovima i različitim tjelesnim spremama.

Većina prednosti Republike Hrvatske u smislu razvoja cikloturizma proizlazi iz karakteristika prostora. Hrvatska se izdvaja u odnosu na druge zemlje zbog velike razine očuvanosti prirodnih resursa te velike raznolikosti krajolika na prilično malom prostoru. Na atraktivnost ima znatno povoljan utjecaj i razmjerno ugodna klima u većem dijelu godine, posebice u jesen i proljeće, koja su ujedno i godišnja doba pogodna za intenzivnije bavljenje cikloturizmom. Dodatan zamah razvoju cikloturizma izazvala je potreba za proširenjem turističkih aktivnosti na kontinentalni dio Hrvatske te potreba za produljenjem trajanja turističke sezone. Upravo iz navedenog razloga, povećao se poduzetnički interes za bavljenjem aktivnostima koje su vezane za cikloturizam kao što su organizacije sportsko – rekreacijskih biciklističkih tura i različitih manifestacija zatim razvoj smještajne ponude kroz uređenje „*bike friendly*“ smještaja te usluge servisa i/ili posudbe bicikala (Klarić et al. 2015, 29).

Cikloturizam ima pozitivan utjecaj na turizam u zaštićenim područjima prvenstveno u smislu održivosti turizma i očuvanja kulturnih dobara i prirodnih vrednota. Ovaj oblik turizma je komplementaran s ostalim oblicima turizma stoga se može unutar zaštićenog područja implementirati kroz dodatnu ili primarnu turističku ponudu.

3. Razvoj turizma u Parku prirode Medvednica

Turizam na Medvednici bilježi svoje početke u drugoj polovici 19. stoljeća s izmjenama načina življenja (širenje grada, industrijalizacija) kada Medvednica postaje glavno utočište od gradskih gužvi i stresa brojnim posjetiteljima. Porastom broja posjećenosti razvija se namjenska infrastruktura za posjetitelje (planinske staze, planinski domovi, hoteli, restorani, ceste) (Strategija održivog razvoja 2020 – 2024, 2020, 12). U okviru izrade strategije 2009. i 2012. godine provedeno je istraživanje o strukturi i stavovima posjetitelja Parka prirode Medvednica kao glavni motiv dolaska turista navodi se boravak u prirodi te kontakt s prirodom i druženje s obitelji i prijateljima, zatim rekreacija te edukacija. Broj posjetitelja Parka prirode Medvednica svake godine je u porastu pa je stoga neophodan porast svijesti o važnosti zaštite područja. Upravo iz razloga povećanja broja posjetitelja u Parku se paralelno uspostavlja nadzor utjecaja turističkog kretanja te se neprekidno provode istraživanja vezana uz strukturu i stavove posjetitelja. Obzirom na kontinuirane promjene turističkih aktivnosti u smislu motiviranosti i želje za odmorom i rekreacijom te povećane brige za zdravlje koja uključuje aktivan boravak u prirodi Medvednica u novije vrijeme postaje interesantna destinacija (Strategija održivog razvoja 2020 – 2024, 2020, 12). Posjetitelji su u današnje vrijeme sve zahtjevniji po pitanju usluga i sadržaja, a način povećanja zadovoljstva turista, osim kroz očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti je interpretacija. Dobro planiranom i strukturiranom interpretacijom moguće je povećanje svijesti o potrebi zaštite i temeljnim vrijednostima Parka. Točan broj posjetitelja nije utvrdiv s obzirom na to da nema naplate ulaza, međutim bilježe se posjete različitih programa, broj prodanih ulaznica na turističkim atrakcijama, podaci dobiveni prema procjenama broja posjetitelja na različitim događanjima unutar Parka te podaci dobiveni brojačima prometa. Procjena (temeljena na Elaboratu „Struktura i stavovi posjetitelja Parka prirode Medvednica iz 2009 godine) iznosi da je godišnji broj posjetitelja 1 005 000 (Strategija održivog razvoja 2020 – 2024, 2020, 12).

Park prirode Medvednica ima jasno strukturiran plan i opsežnu strategiju s ciljem razvitka održivog turizma. Izrada strategije jasno naznačuje smjer njihovog djelovanja i aktivnosti, definirana je vizija i misija kao i strateški ciljevi prema kojima se teži. Od početka razvoja Parka pa do danas turistička aktivnost se uvelike mijenjala, međutim turistička ponuda Parka se odvija sukladno promjenama i trendovima u trenutnim turističkim kretanjima.

Park prirode Medvednica

Masiv zapadnog dijela Medvednice s okolnim krajolikom uključujući ukupnu površinu od 17,938 ha proglašava se Parkom prirode 1981. godine temeljem Zakona o proglašenju zapadnog dijela Medvednice parkom prirode (Zavod za prostorno uređenje Grada Zagreba, 2023). Čak 81% površine Parka prekriveno je dobro očuvanim šumama u kojim se nalazi više od 1200 biljnih vrsta. Posjetitelji mogu planinariti na čak 70 markiranih planinskih staza te saznati brojne zanimljivosti kretajući se po poučnim stazama ili posjetom nekoj od turističkih atrakcija poput špilja, rudnika, srednjovjekovnog grada Medvedgrada (Parkovi Hrvatske 2017, 24). U tablici 4. nalaze se informacije o Parku prirode Medvednica, klimi, obilježjima, teritorijalnom položaju, biljnom i životinjskoj svijetu kao i ostale relevantne karakteristike.

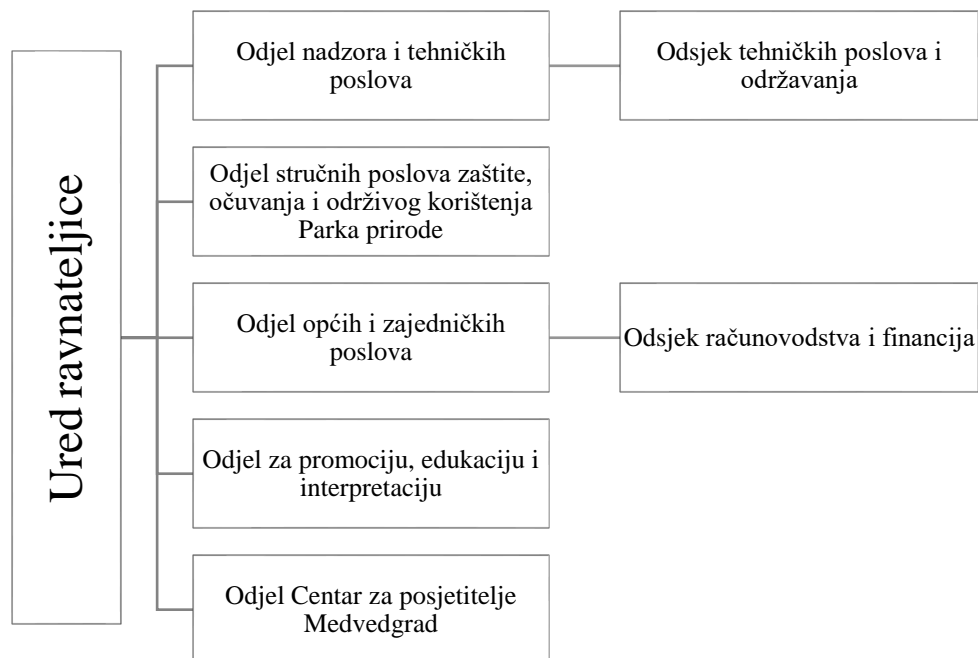
Tablica 4. Karakteristike Parka prirode Medvednica

NADMORSKA VISINA: 120-1035 m n.v.	NAJVIŠI VRH: Sljeme	POVRŠINA: 17.938 ha
TERITORIJALNO RAZGRANIČENJE: Grad Zagreb, Krapinsko-zagorska županija, Zagrebačka županija		
DOSTUPNOST: pješaćenje, automobil, bicikl, javni prijevoz – autobus		
BROJ STANOVNIKA U PARKU PRIRODE: oko 7.400 (procjena 2001. godine)	POVRŠINA POD ŠUMAMA: 14.550 ha (81%)	
Zaštita pojedinačnih dijelova prirode: 15 Posebni rezervati (rezervati šum. vegetacije): 8 Značajni krajobraz: 1 Spomenici prirode (rijetki primjerci drveća): 3 Spomenici prirode (geomorfološki): 1 Spomenici parkovne arhitekture: 2	RUDARSKI OBJEKTI (kamenolomi): 11 Aktivni: 1 Napušteni: 10	
VODOTOCI: 75		
KLIMA: tzv. klima bukve (karakteristična izražena godišnja doba) NAJNIŽA IZMJERENA TEMPERATURA: -19,8 °C NAJVIŠA IZMJERENA TEMPERATURA: 28,7 °C PROSJEČNA GODIŠNJA TEMPERATURA: 6,6 °C PROSJEČAN GODIŠNJI BROJ DANA POD SNIJEGOM: 93,9 DANA	KULTURNA DOBRA: Povijesne graditeljske cjeline: Naselja Povijesni sklopovi i građevine Etnološka baština Arheološka baština Memorijalna baština (groblja)	
BILJNI SVIJET: ŠUME: 12 šumskih zajednica ZAŠTIĆENE BILJKE: 54 strogo zaštićene vrste GLJIVE: dosad zabilježena 81 vrsta	ŽIVOTINJSKI SVIJET: sisavci, šišmiši, ptice, vodozemci i gmazovi, beskralježnjaci, fauna potoka	

Izvor: izrada autora prema Park Prirode Medvednica (2023).

Upravljanje Parkom prirode Medvednica

Parkom prirode Medvednica upravlja javna ustanova u nadležnosti Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske, osnivač Ustanove je Republika Hrvatska, a prava i dužnosti osnivača Ustanove obavlja Vlada Republike Hrvatske. Djelatnosti Ustanove uključuju: održavanje, zaštitu i promicanje Parka prirode Medvednica u cilju očuvanja i zaštite izvornosti prirode i održivog korištenja prirodnih dobara, osiguravanje odvijanja prirodnih procesa na neometan način, sudjelovanje u prikupljanju podataka praćenja stanja očuvanosti prirode i nadziranje provođenja uvjeta i mjera zaštite prirode na području upravljanja. Upravno vijeće i ravnatelj u tijelu Ustanove, a područje upravljanja Ustanovom obavlja Upravno vijeće dok ravnatelj organizira i vodi poslovanje te zastupa i predstavlja Ustanovu. Ustanova je podijeljena na ured ravnatelja, pet odjela i dva odsjeka kojima upravlja ravnatelj. (Park prirode Medvednica, 2023). Javna ustanova trenutno broji 19 djelatnika u četiri odjela i ured ravnatelja. Temeljne vrijednosti Parka prirode, koje između ostalog uvjetuju i njegovu namjenu kao i način upravljanja, vezane su uz šume. Upravljanje Parkom provodi se na temelju izrađenog Plana upravljanja i Prostornog plana posebnih obilježja Parka prirode Medvednica. Upravljanje se provodi u pogledu zoniranja područja gdje su definirane upravljačke zone i podzone u svrhu očuvanja prirodnih vrijednosti i načina korištenja istih (Strategija održivog razvoja 2020 – 2024 2020, 1-9).

Slika 5. Upravljačka struktura Parka prirode Medvednica

Izvor: izrada autora prema Park prirode Medvednica (2023).

3.1. Obilježja turizma u Parku prirode Medvednica

Turizam u Parku prirode Medvednica se nedvojbeno razvija na održiv način uz ponudu unutar turističke destinacije koja uključuje različite aktivnosti, atrakcije kao i određene vrste specifičnih oblika turizma. Unutar Parka je prepoznata vrijednost održivosti i zadržavanja prirodnih resursa i dobara čemu u prilog ide i niz akcijskih planova i strateških dokumenata za održiv razvoj, razvoj održivog turizma, razvoj biciklizma u Parku prirode Medvednica. Park prirode Medvednica ima nekoliko segmenata po kojima se može istaknuti kao turistička atraktivna lokacija. Segmenti su sljedeći: prometna dostupnost, povoljna klima, edukativni sadržaj, sadržaj za aktivni odmor u prirodi, brojne planinarske staze i poučne staze, razvoj cikloturizma, infrastruktura.

Trenutna turistička ponuda Parka prirode Medvednica ističe Medvedgrad, Rudnik Zrinski, Špilju Veternicu zatim različite edukativne programe za djecu i interpretativne šetnje. Također kao turistička ponuda ističu se i biciklističke rute, poučne staze, planinarske staze i ugostiteljski objekti (Park prirode Medvednica 2023). Svaka od navedenih atrakcija karakteristična je na svoj način i posjetiteljima pruža poseban doživljaj, atraktivan sadržaj u razmjernoj vrijednosti za uloženi novac.

Zagreb se unazad nekoliko godina razvija kao atraktivno turističko odredište, a Medvednica, zbog svoje blizine također postaje zanimljiva destinacija za posjećivanje. Trendovi razvoja turizma upućuju na razvoj zdravstvenog turizma, cikloturizma, pustolovno – sportskog turizma, kulturnog i poslovnog turizma. Tendencija Parka prirode Medvednica je ići u korak s turističkim kretanjima pa su tako prepoznate prednosti turističkih trendova u smislu primjene u Parku. Zdravstveni turizam obuhvaća brigu za zdravlje što uključuje sport i rekreaciju na otvorenom, Park se u tom pogledu poistovjećuje sa 70-tak planinarskih staza te se kroz projekt SINCERE, u sklopu programa Horizon 2020 provodi vrednovanje zdravstvene funkcije usluga ekosustava parka. Nadalje, u sklopu kulturnog turizma ističu utvrdu Medvedgrad i razvoj Centra za posjetitelje Medvednice. Cikloturizam kao specifičan oblik turizma zahtjeva povoljnu infrastrukturu, a Park prirode Medvednica ima ukupno 150 km biciklističkih ruta. Također Javna Ustanova kao upravitelj zaštićenim područjem veliki naglasak stavlja na infrastrukturu namijenjenu posjetiteljima. Kontinuirano uspostavlja sustave posjećivanja instaliranjem turističkih sadržaja i raznovrsnih usluga za posjetitelje, što uključuje postavljanje poučnih staza, odmorišta, interpretativnih i edukativnih ploča, izradu brošura o vrijednostima Parka, te ponudu edukativnih programa (Strategija održivog razvoja 2020 – 2024, 2020, 14).

Važno je napomenuti da se Park prirode Medvednica može pohvaliti kao dio ekološke mreže Natura 2000 kao apsolutna turistička destinacija i destinacija održive vrijednosti. Usprkos položaju Parka prirode Medvednica u neposrednoj blizini milijunskog grada, planina je prepoznata kao vrijedan dio europske prirode. Unutar mreže Natura 2000 na području Medvednice ulaze čak 22 vrste te 8 stanišnih tipova (Park prirode Medvednica 2023). Natura 2000 je ekološka mreža Europske unije koja je sastavljena od područja važnih za očuvanje prirodnih stanišnih tipova i staništa divljih vrsta od interesa za Europsku uniju (MINGOR 2023).

Korisnici Parka prirode Medvednica su rekreativci, sportaši, izletnici, planinari i inozemni turisti. Provedena istraživanja (2009. i 2012. godine) o strukturi i stavovima posjetitelja Parka prirode Medvednica kao glavni motivi dolaska posjetitelja navodi se: boravak u prirodi te kontakt s prirodom, druženje s prijateljima i obitelji zatim rekreacija i edukacija. Točan broj posjetitelja nije utvrdio s obzirom na to da ne postoji naplata ulaza, ali sa svrhom praćenja stanja vozila postavljeni su brojači prometa uz pomoć kojih je od 2009. do 2012. godine zabilježeno 230.314 vozila. Nadalje, 2019. godine uz pomoć iste metode brojača prometa zabilježeno je 245.232 vozila (brojač Blizec) i 74.141 vozila (brojač kod Hunjke) (Strategija održivog razvoja 2020 – 2024, 2020, 13-14). Upravljanje posjetiteljima ima važnu ulogu u smislu ostvarivanja ekološke održivosti Parka ali i metodološki okvir usmjerenosti prema privlačenju posjetitelja. Kroz dokument Studije upravljanja posjetiteljima Parka prirode Medvednica i provedeno anketno ispitivanje 2009. i 2012. godine analizirano je da Park prirode Medvednica uglavnom posjećuju domaći posjetitelji iz neposredne okolice, pretežito Grad Zagreb, dok je udio stranih posjetitelja ukupnog broja posjetitelja tek oko 1%. Većina posjetitelja je mlađe i srednje životne dobi, zaposlena i visokoobrazovana, u Park dolaze osobnim vozilom ili pješice, pretežito vikendom, nekoliko puta na godinu i najčešće u Parku provode pola dana u društvu obitelji i prijatelja. (Studija upravljanja posjetiteljima Parka prirode Medvednica 2020, 41). Dokument Studije koncipiran je na način da se postavljaju teme i prilike potencijalnih ulaganja, marketinga kao i potrebnih strategija u pogledu privlačenja većeg broja posjetitelja, ali da se pritom očuvaju prirodni resursi.

Krajnji i opći cilj Studije upravljanja posjetiteljima Parka prirode Medvednica je uspostaviti inovativni sustav za upravljanje posjetiteljima Parka koji je zasnovan na informiranom posjećivanju pri čemu su posjetitelji vođeni u biranju optimalnih programa (sadržaju programa, aktivnosti, trajanju, obliku prijevoza, toka, obilaska i dr.). Time se posjetiteljima osigurava kvaliteta doživljaja vrijednosti Parka, a sve u sklopu održivog turizma, odnosno s minimalnim

ili nikakvim utjecajem na prirodu i okoliš zaštićenog područja. (Studija upravljanja posjetiteljima Parka prirode Medvednica 2020, 86).

Posjetitelji Parka prirode Medvednica pretežito su građani Grada Zagreba kao i okolnih teritorijalno graničnih područja. Najveći udio posjetitelja zapravo su izletnici, koji neovisno o motivu njihovog dolaska u Park, borave do jednog dana. Međutim, prilika za potencijalan razvoj je vidljiva upravo u tome da se većina izletnika vraća u Park, pogotovo vikendima. Razvojem atraktivne ponude uz adekvatnu infrastrukturu sigurno se može pridonijeti većem broju posjetitelja. Također, potrebno je usmjeriti marketinške aktivnosti prema drugim županijama u Hrvatskoj kao i prema inozemnim turistima. Aktivnim planiranjem i razradama različitih strategijama shvaća se važnost i prilika pozicioniranja Parka prirode Medvednica kao održive, privlačne i atraktivne destinacije.

3.2. Cikloturizam u Parku prirode Medvednica

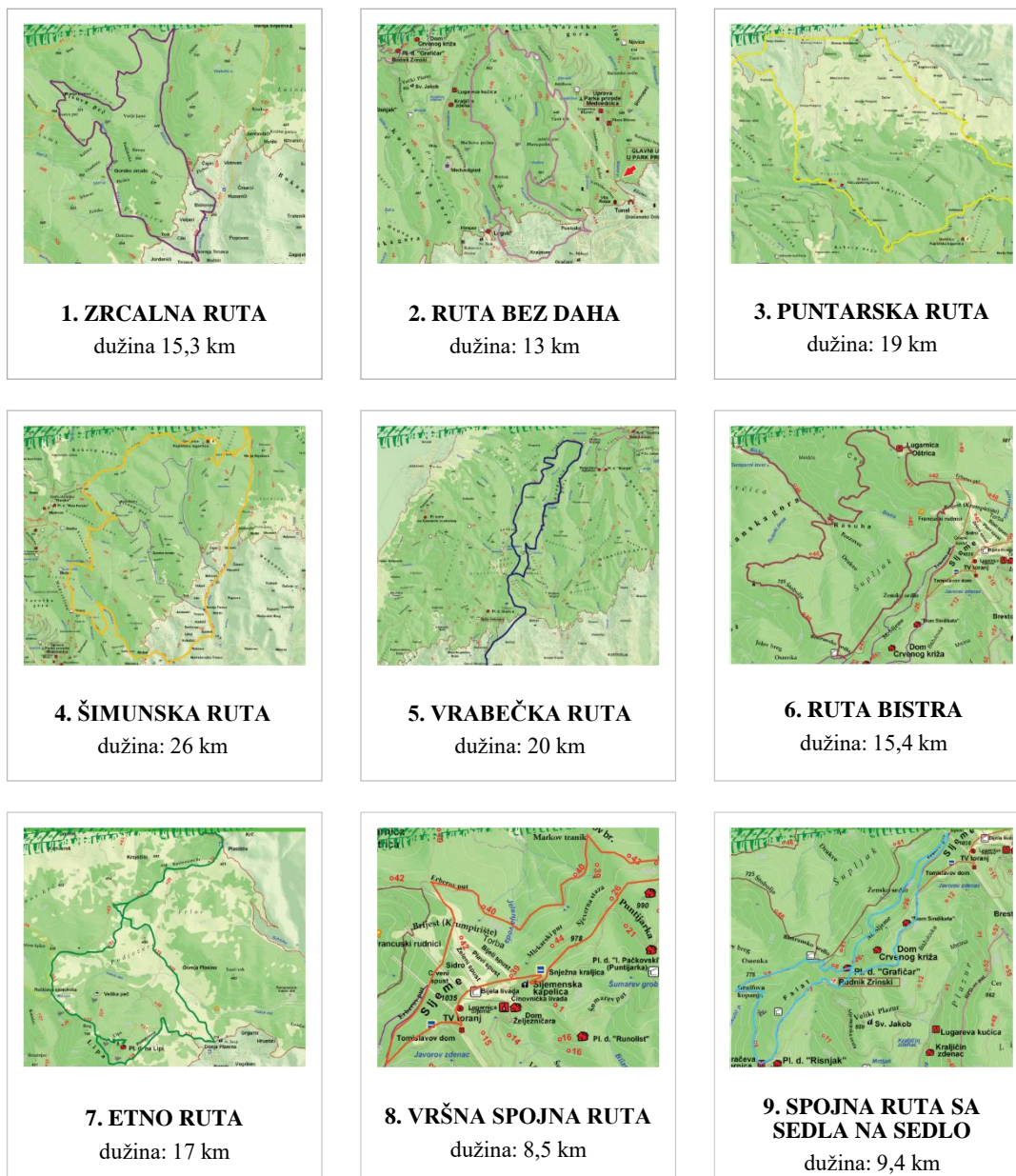
Cikloturizam kao specifičan oblik turizma nedvojbeno je u fazi razvoja unutar Parka prirode Medvednica. U prilog navedenom zasigurno idu brojne biciklističke rute, biciklistička infrastruktura te uviđanje potencijala za daljnji razvoj cikloturizma u destinaciji.

Važnost razvoja cikloturizma u Parku prirode iskazana je i u sklopu projekta „Poboljšanje posjetiteljskog kapaciteta u svrhu održivog upravljanja Parkom prirode Medvednica“ gdje je razvijena strategija razvoja biciklizma u Parku prirode Medvednica. Kroz navedenu strategiju definirani su između ostalog strateški ciljevi do 2029. godine, vizije, faze implementacije strategije te načini razrade ciljeva i mjera.

Direktna posljedica temeljnih vrijednosti (očuvanja prirode, zdravlja, široke grupe korisnika, samoodrživosti i integracije) predstavljaju razvojna načela na temelju kojih se formirala strategija razvoja biciklizma u Parku prirode Medvednica. Vizija Parka je postati rekreativno, cikloturističko i sportsko odredište za bicikliste do 2029. godine, da postane prepoznatljivo i integrirano u biciklističku ponudu Hrvatske i da ima 100 000 biciklističkih posjeta godišnje (Strategija razvoja biciklizma u Parku prirode Medvednica 2020, 4).

Trenutno u Parku prirode Medvednica ima devet kružnih ruta, ukupne duljine od 153 km. Biciklističke rute su markirane bijelom markacijom bicikla i brojem rute. Rute su trasirane te označene brojevima od 1 do 9 te između njih postoje dodirne točke na kojima se može prelaziti iz rute u rutu i tako odabrati najpovoljniju. Rute su kružne i opisane u jednom smjeru (Park prirode Medvednica 2023). Točan naziv ruta kao i njihove pojedinosti prikazane su u slici 6.

Uz spomenute rute aktivna je i jedina biciklistička staza Enduro koja spaja Sljeme i Grad Zagreb, a nastala je u sklopu suradnje više dionika.

Slika 6. Biciklističke rute u Parku prirode Medvednica

Izvor: izrada autora prema Park prirode Medvednica (2023).

Svaka od navedenih ruta sastoji se od dijela koji se u određenim udjelima odvija na asfaltu, makadamima i širokim planinskim rutama te uskim stazama koje su dijeljene s planinama. Svaka biciklistička ruta iziskuje određenu fizičku i tehničku zahtjevnost te svakoj pripada određena navigacijska težina. Također, svaka biciklistička ruta sadrži i atrakcije u blizini koje stvaraju dodatnu vrijednost turistima odnosno posjetiteljima (Park prirode Medvednica 2023).

Budući da postoji već pripadajuća infrastruktura, koja je obnovljiva ali i potencijal za razvoj nove infrastrukture ne iznenađuje vizija Parka prirode da postane jedna od prepoznatljivih cikloturističkih destinacija.

Kroz dokument Analize postojećeg stanja razvoja cikloturizma na području Parka prirode Medvednica za potrebe projekta za projekt “Poboljšanje posjetiteljskog kapaciteta u svrhu održivog upravljanja Parkom prirode Medvednica” definirane su ključne spoznaje u sljedećim točkama (Sadiković et al. 2020, 81-82):

1. Park prirode Medvednica posjećuje značaj broj biciklista koji su većinom iz Zagreba. Zastupljene su različite grupe biciklista, od cestovnih do brdskih, koji voze tokom cijele godine.
2. Brdski biciklizam je u porastu u skladu sa svjetskim trendovima, unutar navedene kategorije jasno se profiliraju dvije grupe: sportaši i zahtjevni rekreativni koji trebaju više specijaliziranih staza izdvojenih od ostalih prometa, dok obiteljski biciklisti i oni manje ambiciozni rekreativci trebaju tehnički lakše staze.
3. Park je pretežito odredište biciklista iz Grada Zagreba i Zagrebačke županije.
4. Cestovni biciklisti koriste asfaltne ceste (najčešća ruta je uspon iz Zagreba i spust u Zagreb, dok su rjeđe one koje uključuju cestu prema sjevernoj strani i kružne ceste izvan zone Parka).
5. U Parku postoji samo jedna biciklistička staza, Enduro staza koju je radio biciklistički klub 2016. godine. Dosadašnji razvoj ruta pokazuje volju i inicijativu ali i nedostatak praćenja razvoja stvarnih potreba biciklista.
6. Većina biciklista ne zna za 9 kružnih ruta a zanemariv je broj biciklista koji ih koristi. Rute su nedovoljno atraktivne za ambiciozne vozače, a previše zahtjevne za obitelji i početnike.
7. Brdski biciklisti u nedostatku tura kreiraju svoje ilegalne rute, ponekad i na šumskom terenu na kojem prethodno nije bilo nikakvih staza.
8. Teren za novu Medvedgradsku rutu poprilično je zahtjevan. Ako se trasira po postojećim stazama bit će slično kao i postojećih 9 ruta, na mjestima preteška za obiteljsku vožnju, dok za sportaša neatraktivna. Ideja uređenja centra Medvedgrad s najmom bicikala upućuje na to da bi tura morala biti prvenstveno namijenjena širok populaciji rekreativaca što znači da bi se morala naći alternativna trasa za sadašnje strme dijelove.
9. Biciklisti najčešće Medvednicu doživljavaju kao rekreacijsku zonu i zagrebačko izletište te uglavnom nisu svjesni da je Medvednica službeno Park prirode.

10. Konflikt između biciklista i planinara po stazama i dojava nezadovoljnih planinara su prilično česti. S obzirom da bi se u Parku mogao povećavati broj korisnika važno je problem sustavno riješiti.
11. Park zbog svoje neposredne blizine Gradu Zagrebu je izuzetno atraktivno odredište biciklistima i očekuje se porast interesa i korištenja.
12. U budućem razvoju biciklizma u Parku ključni izazov će biti pomiriti potrebe biciklista za adekvatnim stazama i imperativ očuvanja i zaštite Parka prirode.

Kao glavni problem pozicioniranja Parka na turističko tržište kao cikloturističke destinacije ističe se nedovoljno razvijena i atraktivna infrastruktura. Postoje biciklističke rute i jedna biciklistička staza međutim one nisu dostatne za bicikliste sportaše odnosno previše su zahtjevne za obiteljske i biciklističke rekreativce. Prilagođavanjem ruta, obnavljanjem, izmjenom i aktiviranjem alternativnih pravaca navedeni nedostaci se mogu pretvoriti u prednosti Parka. Organizacijska struktura Parka prepoznala je budući potencijal za razvoj destinacije kao cikloturističkom pa samim time donose niz strategija i planova upravo u navedenom smjeru.

Strateški ciljevi Parka prirode Medvednica, po pitanju razvoja cikloturizma do 2029. godine su: očuvanje prirode, atraktivnost za sve grupe biciklista, rasprostranjenost biciklista po cijelom Parku, dostupnost Parka prirode, razvoj bike parka, suživot motornog i pješačkog prometa s biciklistima, razvoj potrebnih pratećih usluga, organizacijski kapacitet i sustav informiranja i marketing. Unutar strategije se po pitanju postojeće infrastrukture naglašava da današnje rute nisu dovoljno povezane te da dostupnost pojedinih ruta s određenih ulaznih točaka u Park nije moguća. Međutim u planu je povezivanje sa županijskim, državnim i međunarodnim rutama koje prolaze ili se nalaze u blizini Medvednice (Strategija razvoja biciklizma u Parku prirode Medvednica 2020, 5-14).

Park prirode Medvednica ima prednosti za razvoj održivog turizma i specifičnog oblika cikloturizma u smislu atraktivnosti, postojanja osnovne infrastrukture koju je potrebno izmijeniti ili prilagoditi, usmjerenosti razvoja prema turističkim trendovima te svjesnosti razvoja Parka kao održivog oblika turizma uz edukacije, informiranje i niz marketinških aktivnosti. Nedostaci koji se mogu izdvojiti kao ključni su potrebe namjenskih biciklističkih ruta i staza, nemogućnost praćenja broja posjetitelja zbog veličine parka i različitih pozicija s kojih posjetitelji mogu ući u Park te nedovoljna usmjerenost promocijskih aktivnosti u smislu privlačenja stranih, ali i domaćih turista. U daljnjem djelu rada analizirat će se zadovoljstvo i informiranost posjetitelja Parka o biciklističkim rutama i sadržaju Parka u smislu turističke ponude.

4. Anketno istraživanje

U cilju utvrđivanja zadovoljstva i stavova posjetitelja o biciklizmu unutar Parka prirode Medvednica provedeno je online anketno istraživanje.

Empirijsko istraživanje je provedeno kroz 2023. godinu putem društvenih medija i elektroničke pošte. Anketni upitnik je primjeren i prilagođen za svaku ciljnu skupinu. Uzorak istraživanja su biciklisti profesionalci i biciklisti rekreativci na području Republike Hrvatske.

Anketni upitnik sadrži ukupno 20 pitanja, otvorenog ili zatvorenog tipa. Ispitanici su kroz anketni upitnik iskazivali svoje stavove ljestvicama od 1 (nikada / u potpunosti nevažno/u potpunosti nezadovoljan/na) do 5 (uvijek / u potpunosti važno / u potpunosti zadovoljan/na).

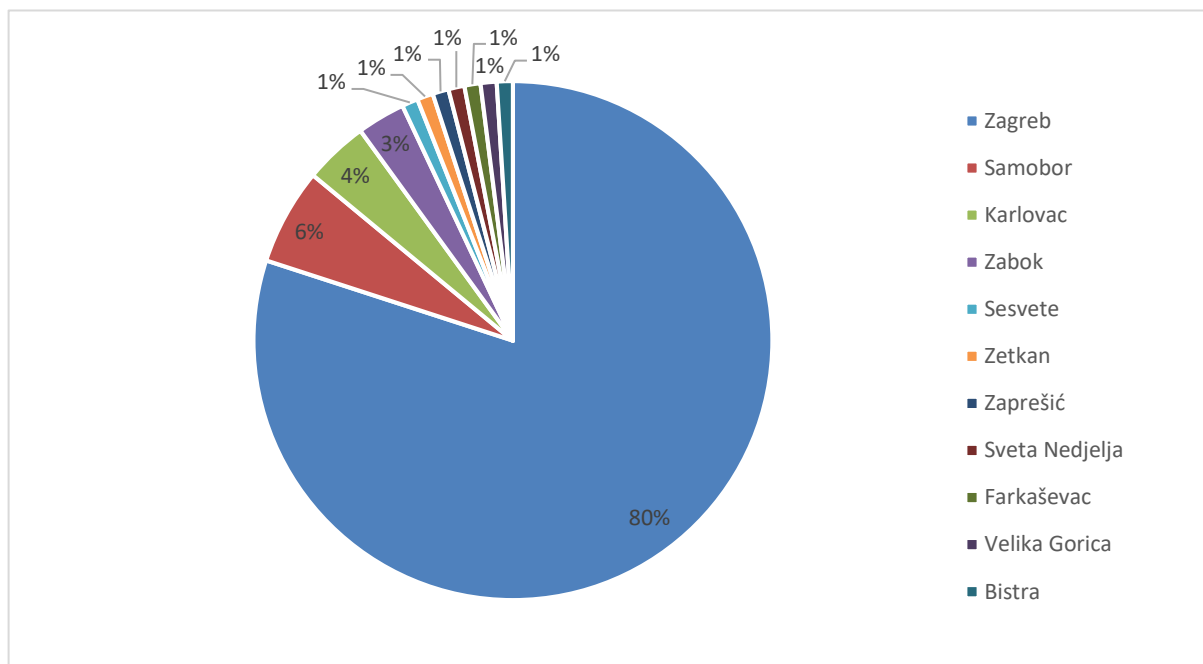
Prvi dio anketnog upitnika odnosi se na opće informacije ispitanika poput mjesta stanovanja, dobi, radnog statusa. Nadalje, prikupljale su se informacije vezane uz biciklizam, motive, učestalost i društvo za vrijeme bicikliranja te preferencije u svezi ruta/staza, na ocjenu važnosti elemenata koje bi trebala imati ciklosturistička destinacija. Sljedeće pitanje, odnosno odgovor ispitanika automatski razvrstava kraj anketnog ispitivanja ili nastavak na dio „bicikliranje u Parku priroda Medvednica“ ovisno o tome da li je ispitanik ikad biciklirao unutar Parka prirode Medvednica ili nije.

Drugi dio anketnog upitnika odnosi se na osobe koje su se bavile biciklizmom na području Parka prirode Medvednica u cilju utvrđivanja prednosti i nedostatka Parka kao cikloturističke destinacije. Čestice iz anketnog upitnika su preuzete iz istraživanja koje je provedeno u okviru izrade studije upravljanja kvalitetom razvoja cikloturizma u Istarskoj županiji (Institut za poljoprivredu i turizam, 2021).

Čestice u drugom dijelu odnose se na motive i učestalost odabira Parka prirode Medvednica za bicikliranje, razloge zbog kojih su ispitanici posjetili Park prirode Medvednica, zadovoljstvo biciklističkim stazama/rutama unutar Parka, usluge koje uz biciklizam najčešće koriste, te ocjena aktivnosti kojima se najčešće bave uz vožnju biciklom. Od ispitanika se također tražilo da ocjene stupanj zadovoljstva pojedinim elementima cikloturizma Parka prirode Medvednica.

Čestice koje se nalaze u anketnom upitniku su jasne, jednostavne i nedvosmislene. Rezultati empirijskog istraživanja na uzorku od 100 ispitanika prikazani su i interpretirani u daljnjem dijelu rada.

Grafikon 1. Mjesto stanovanja ispitanika (n=100)

Izvor: izrada autora

Većina ispitanika živi u neposrednoj blizini Parka prirode Medvednica. Zbirno njih 80% dolazi iz Grada Zagreba, 6% iz Samobora, 4% iz Karlovca te 3% ispitanika iz Zaboka. Ukupnu ostalu vrijednost od 8% čine sljedeći gradovi/općine: Sesvete, Zetkan, Zaprešić, Sveta Nedjelja, Farkaševac, Velika Gorica i Bistra.

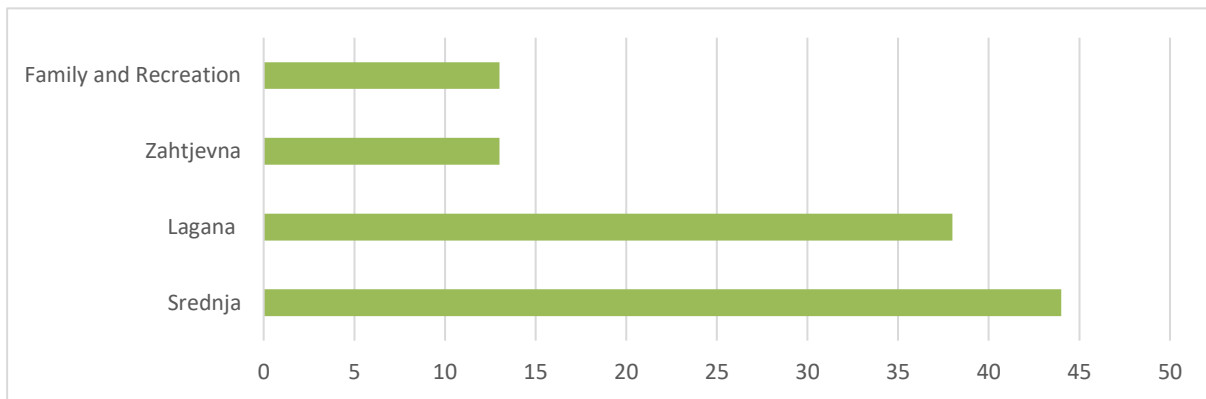
Od ukupno 100 ispitanika do 18 godina ih je bilo 5% od 19 – 30 godina 27%, zatim od 31 – 50 godina ukupno 50 ispitanika 50%, od 51 – 60 godina pristupilo je anketiranju 15 % ispitanika te od osoba starijih od 60 godina anketiranju je pristupilo 5% ispitanika. Najviše ispitanika srednje je dobne skupine, od 31-50 godina.

Najveći broj ispitanika je zaposlen (67%), nezaposlenih ispitanika je 7%, učenika odnosno studenta između anketiranih je 19%, umirovljenika 7%.

Svi ispitanici koji su pristupili anketnom ispitivanju bave biciklizmom u rekreativne svrhe.

Kroz grafikon 2. u daljnjem dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja koji se odnose na stupanj težine preferencijalnih staza/ruta. Najviše ispitanika preferira srednje zahtjevnu stazu (44%) nakon koje slijedi lagana staza koju preferira 38% ispitanika. Rekreativski (*Family and Recreation*) oblik staze preferira 13% anketiranih. Većina ispitanika preferira srednji te lagani oblik staze što ukazuje na potrebu uspostave upravo ovakvih oblika staza u Parku prirode Medvednica.

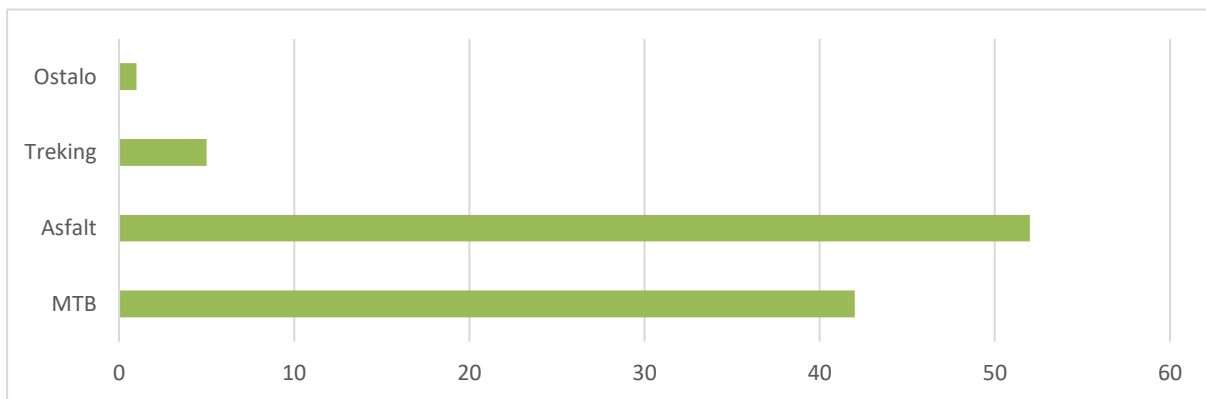
Grafikon 2. Stupanj težine preferencijalnih staza/ruta (n=100)

Izvor: izrada autora

Grafikon 3. prikazuje preferencije ispitanika vezane uz vrstu biciklističke podloge. Od ukupnog broja ispitanika njih 52% prilikom bicikliranja najviše preferira asfaltnu podlogu biciklističke staze/rute, dok 5% ispitanika preferira trekking stazu.

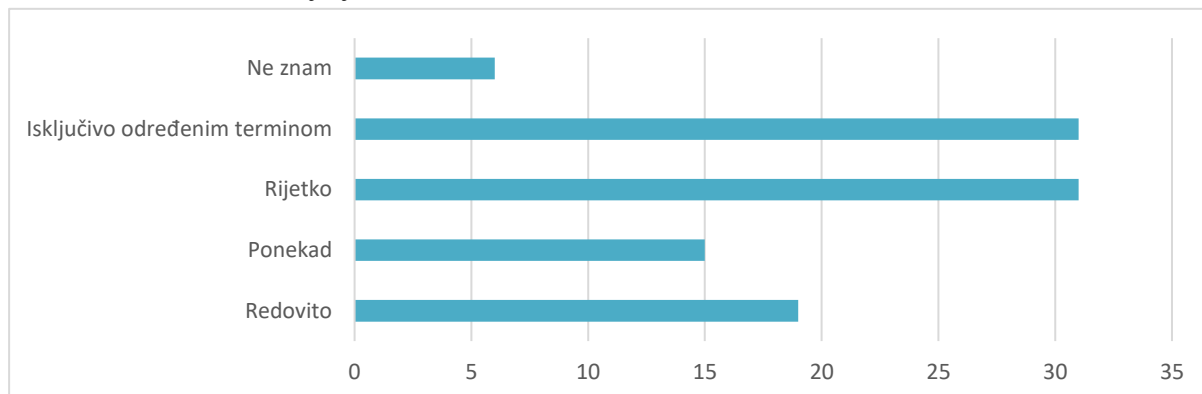
Grafikon 3. Vrsta biciklističke podloge (n=100)

Izvor: izrada autora

Park prirode Medvednica je zaštićeno područje koje kao cilj ima zaštitu prirode i budući održivi razvoj. Obzirom da u smislu održivosti nije moguće uspostaviti takvu vrstu biciklističkih staza u samom središtu Parka, a većina sudionika preferira asfaltnu stazu potrebno je razmisliti o odgovarajućem rješenju. Potencijalno bi trebalo razmisliti o pozicioniranju asfaltnih staza u neposrednoj blizini Parka, kao biciklističku stazu koja omogućuje dolazak u Park.

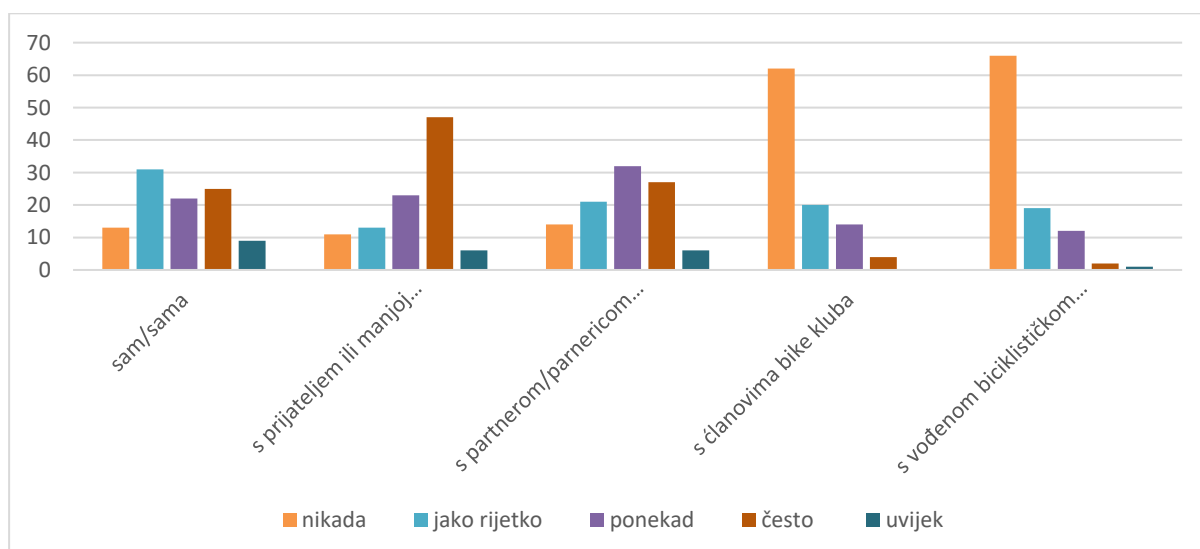
Grafikon 4. Učestalost bavljenja biciklizmom (n=100)

Izvor: izrada autora

U grafikonu 4. prikazan je podatak koji se odnosi na učestalost bavljenja biciklizmom ispitanika. Podjednak je broj onih koji se bave biciklizmom isključivo određenim terminima (vikendom) i rijetko (jednom do dva puta mjesečno) i on iznosi 31% dok se redovito (3 i više puta tjedno) biciklizmom se bavi 19% ispitanika. Većina ispitanika provedenog istraživanja živi u neposrednoj blizini Parka prirode Medvednica te se biciklizmom bave vikendima i jednom do dva puta mjesečno. Obzirom na iznesene podatke potrebno je uspostaviti jasne organizacijske ciljeve i aktivnosti sa svrhom razvoja Parka prirode Medvednica kao cikloturističke destinacije. Primjerice ciljana i marketinški usmjerena vikend ponuda za bicikliste mogla bi potencijalno rezultirati povećanjem broja posjetitelja Parka.

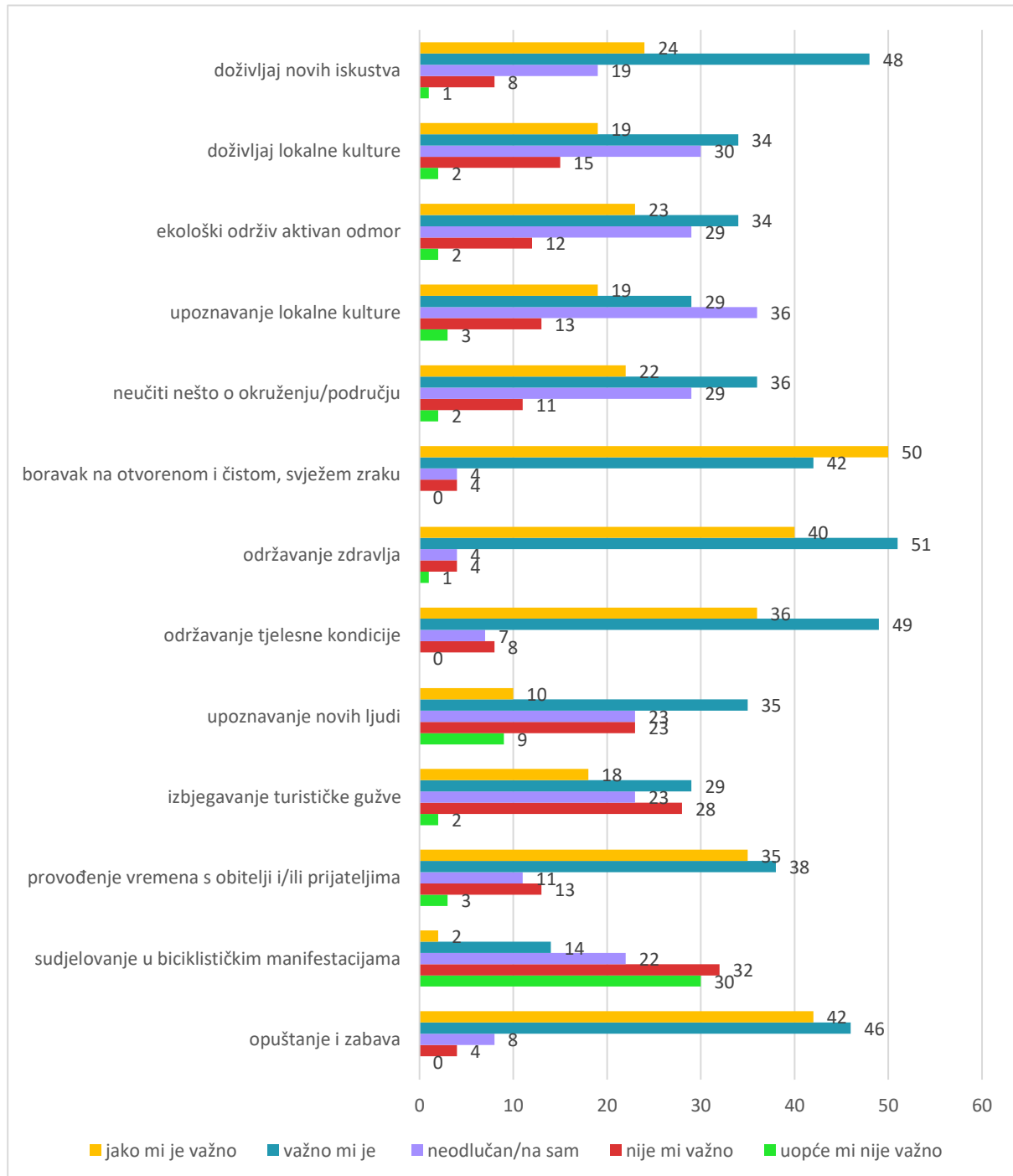
Grafikon 5. Preferencije ispitanika obzirom na društvo za vrijeme bicikliranja (n=100)

Izvor: izrada autora

Iz grafikona 5. vidljivo je da se ispitanici često prilikom bicikliranja nalaze u društvu prijatelja ili manje skupine prijatelja, njih čak 47%. Također, rezultati istraživanja ukazuju na to da 62 % ispitanika nikada ne biciklira u društvu članova bike kluba, te da 66% nikada ne biciklira u okviru vođene biciklističke ture.

Grafikon 6. Motivi bicikliranja ispitanika (n=100)

Izvor: izrada autora

Grafikon 6. prikazuje primarne motive ispitanika prilikom bicikliranja. Ispitanici navode da im je jako važan motiv koji ih potiče na bicikliranje prvenstveno boravak na otvorenom, svježem i čistom zraku, zatim opuštanje i zabava te održavanje zdravlja i održavanje tjelesne kondicije i provođenje vremena s obitelji i/ili sa prijateljima. Ispitanici su ocijenili sljedeće motive kao važne: održavanje zdravlja, održavanje tjelesne kondicije, doživljaj novih iskustva, opuštanje i zabava, doživljaj lokalne kulture, ekološki održiv aktivan odmor te upoznavanje novih ljudi i izbjegavanje turističke gužve. Ispitanicima je najmanje važno sudjelovanje u biciklističkim manifestacijama i upoznavanje novih ljudi.

U daljnjem djelu rada tablica 5. prikazuje važnost ponuđenih elemenata unutar cikloturističke destinacije. Ispitanici koji su sudjelovali u anketnom istraživanju ocjenjivali su stupanj važnosti pojedinih elemenata uz pomoć ljestvice sljedećih vrijednosti od 1 - uopće mi nije važno do 5 - jako mi je važno. Rezultati su sumirani i prikazani kroz najveći postotak zadovoljstva odnosno nezadovoljstva ili neodlučnosti unutar jednog od navedenih elemenata cikloturističke destinacije, na način da se interpretacija rezultata prikazuje kroz najveći postotak sukladno pojedinačnoj tvrdnji. Rezultati prikazuju da je ispitanicima jako važan svjež zrak i biciklistička infrastruktura izvan prometnica. Anketirani su ocijenili da su im važni elementi mogućnosti transporta bicikla, atraktivan okoliš, dostupnost biciklističkih mapa, kvalitetne biciklističke mape, vremenski uvjeti, sigurnost u destinaciji, biciklistička staza/ruta bez motornog prometa, biciklistička signalizacija, dostupnost hrane i pića na stazi/ruti koja je prilagođena cikloturistima, dostupnost informacija te ukupno iskustvo doživljeno prilikom odmora u destinaciji. Ispitanici su bili neodlučni oko važnosti sljedećih elemenata: mogućnosti pristupa turističkim atrakcijama biciklom, smještaja prilagođenom cikloturistima, specifične turističke ponude, ugostiteljskim objektima prilagođenim cikloturistima te informativnog materijala i biciklističkih manifestacija. Rezultati prikazuju da su ispitanici pretežito neodlučni prilikom ocjenjivanja povezanih elemenata biciklizma i turizma što ukazuje na nedovoljnu zainteresiranost ispitanika prema sadržaju koji je vezan uz cikloturizam.

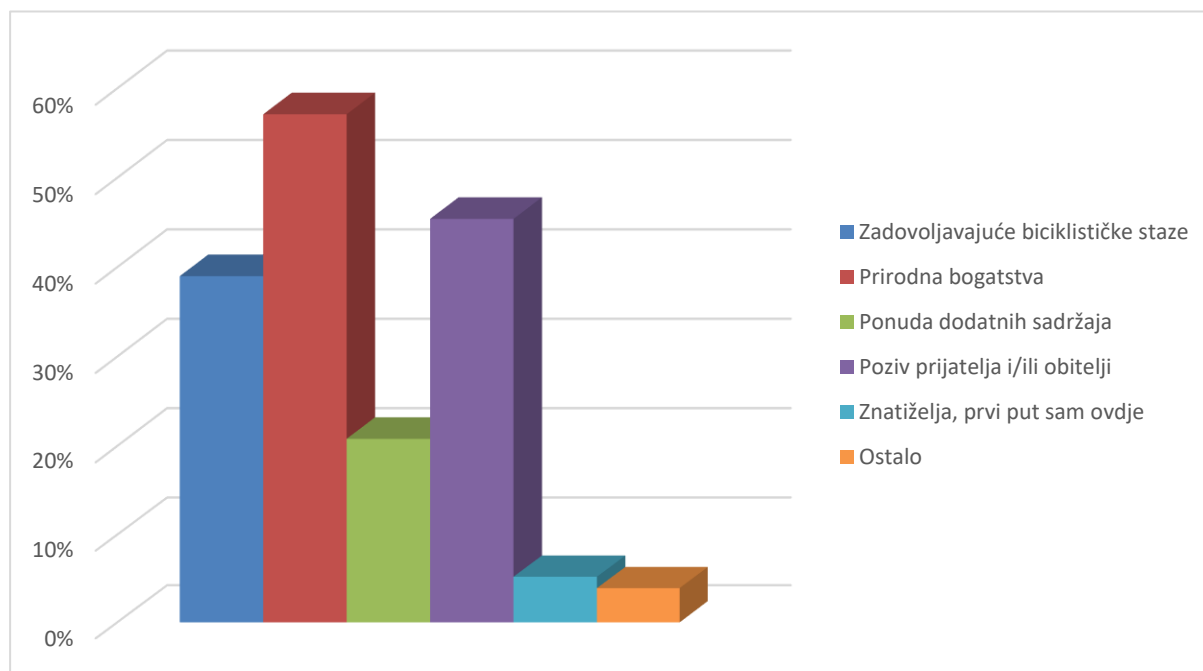
Tablica 5. Važnost elemenata cikloturističke destinacije (n=77)

<i>ELEMENT</i>	<i>Uopće mi nije važno</i>	<i>Nije mi važno</i>	<i>Neodlučan/na sam</i>	<i>Važno mi je</i>	<i>Jako mi je važno</i>
<i>Mogućnost transporta bicikla</i>	8%	16%	24%	36%	16%
<i>Atraktivan okoliš</i>	2%	3%	16%	44%	35%
<i>Kvalitetne biciklističke staze</i>	1%	3%	12%	51%	33%
<i>Dostupnost biciklističkih mapa</i>	3%	8%	26%	44%	19%
<i>Vremenski uvjeti</i>	2%	6%	14%	53%	25%
<i>Sigurnost u destinaciji</i>	1%	6%	9%	50%	34%
<i>Svjež zrak</i>	2%	1%	9%	42%	46%
<i>Mogućnost pristupa turističkim atrakcijama biciklom</i>	3%	9%	35%	34%	19%
<i>Smještaj prilagođen cikloturistima</i>	8%	12%	40%	28%	12%
<i>Specifična turistička ponuda</i>	9%	14%	37%	28%	12%
<i>Ugostiteljski objekti prilagođeni cikloturistima</i>	7%	11%	35%	31%	16%
<i>Biciklistička staza/ruta bez motornog prometa</i>	3%	3%	15%	41%	38%
<i>Biciklistička signalizacija</i>	3%	7%	24%	43%	23%
<i>Dostupnost hrane i pića na stazi/ruti koja je prilagođena cikloturistima</i>	7%	8%	30%	37%	18%
<i>Informativan materijal</i>	4%	13%	36%	31%	16%
<i>Biciklistička infrastruktura izvan prometnica</i>	3%	7%	20%	35%	35%
<i>Biciklističke manifestacije</i>	10%	20%	39%	22%	9%
<i>Dostupnost informacija</i>	2%	7%	25%	44%	22%
<i>Ukupno iskustvo doživljeno prilikom odmora u destinaciji</i>	2%	2%	14%	46%	36%

Izvor: izrada autora

Od ukupnog broja ispitanika njih 77% je bicikliralo u Parku prirode Medvednica dok njih 23% nije bicikliralo. Nakon ovog pitanja anketni upitnik završava za osobe koje nikad nisu biciklirale u Parku prirode Medvednica. Sljedeća pitanja odnose se na osobe koje su biciklirale u Parku prirode Medvednica i usmjerena su prema ispitivanju zadovoljstva bicikliranja u Parku prirode Medvednica. U sljedećem dijelu ovog rada broj ispitanika iznosi 77.

Grafikon 7. Povod odabira Parka prirode Medvednica (n=77)

Izvor: izrada autora

U ovom djelu anketnog upitnika ispitanicima je pružena mogućnost dodavanje vlastitih razloga odabira Parka prirode Medvednica kao destinacije za bicikljanje. Zadovoljavajuće biciklističke staze kao povod odabira Parka prirode Medvednica za bicikljanje odabralo je 13% ispitanika, dok se za prirodna bogatstva odlučilo 37,6% ispitanika. Ponuda dodatnih sadržaja (poučnih staza, ugostiteljskih objekata, znamenitosti) povod je bicikljanja u Parku prirode Medvednica za 7,8% anketiranih, dok je na poziv prijatelja i/ili obitelji bicikliralo 32,5% ispitanika. Znatizelja bila povod kod 5,2% ispitanika. Pod ostalo 3,9% ispitanika je navelo da je Park prirode Medvednica najbliža destinacija njihovom mjestu prebivališta. Prirodna bogatstva na kojima se Park prirode Medvednica razvija u turističkom smislu prepoznata je od strane ispitanika te je ujedno i najčešći razlog zbog kojeg se ispitanici odlučuju za Park prirode Medvednica kao biciklističku destinaciju.

Ukupno 42,9% ispitanika je zadnji put bilo u Parku prirode Medvednica 2023. godine, zatim 36,4% ispitanika 2022. godine, 2,6% anketiranih je posljednji put bilo na Medvednici 2021. godine, a 2020. godine ukupno 13%. Podatak da je ukupno 42,9% ispitanika zadnji put bicikliralo u Parku prirode Medvednica 2023. godine ukazuje na trend rasta posjetitelja obzirom da je bicikljanje u Parku češće u odnosu na prethodne godine.

Od ukupno 77 ispitanika njih 45,5% je navelo da je glavni motiv odlaska u Park prirode Medvednica dok 54,5% navodi kako bicikljanje nije njihov glavni motiv odlaska u Park

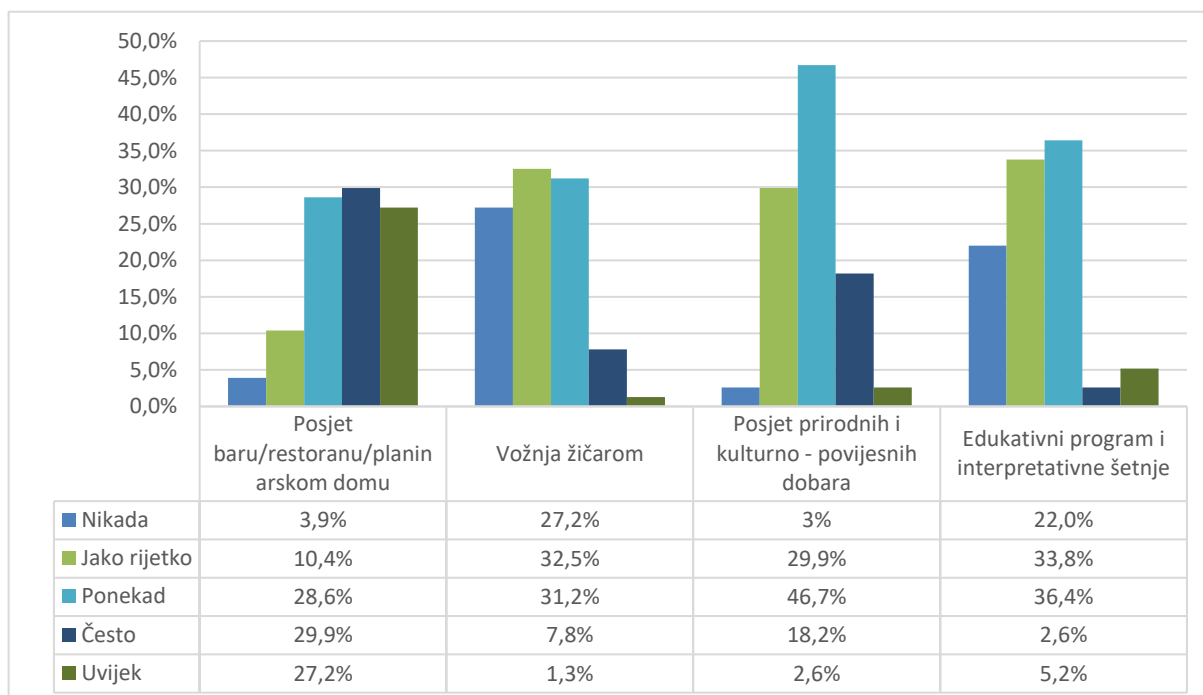
prirode Medvednica. Iako kod većine ispitanika bicikliranje nije bio glavni motiv odlaska u Park prirode Medvednica svi ispitanici su ipak biciklirali u Parku što ukazuje da su se posjetitelji susreli sa biciklizmom unutar destinacije iako to nije bio njihov primarni motiv dolaska u Park.

U smislu načina dolaska u Park prirode Medvednica, podjednak je broj ispitanika koji su došli biciklom i automobilom (po 37,7%), a 14,3% ispitanika je doputovalo autobusom i 6,5% ispitanika pješice. Po jedan ispitanik je došao u Park vlakom, iznajmljenim automobilom te kombijem/kamp prikolicom, dok motociklom i zrakoplovom nije došao nitko.

Osobno prijašnje iskustvo je motiv dolaska za 23,4% ispitanika, od obitelji i/ili prijatelja za biciklističke staze je saznalo 48% ispitanika dok internet odnosno društvene mreže kao izvor navodi 13% ispitanika. Biciklistički klub kao izvor navelo je 3,9% ispitanika, a službene internetske stranice Parka prirode Medvednica navodi 5,2% ispitanika. Novine/časopis, prijatelje, smještaj u kojem je ispitanik boravio te promotivne materijale navelo je zbirno 6,5% ispitanika kao izvor. Prikazani rezultati upućuju na to da su preporuke i stvoreni doživljaji najučestaliji oblici promocije biciklizma u Parku prirode Medvednica.

Da je bicikliralo na više od jedne različitih staza/ruta u Parku prirode Medvednica izjasnilo se 72,7% ispitanika, dok ostatak od 27,3% ispitanika nije bicikliralo na više od jedne rute/staze u Parku prirode Medvednica.

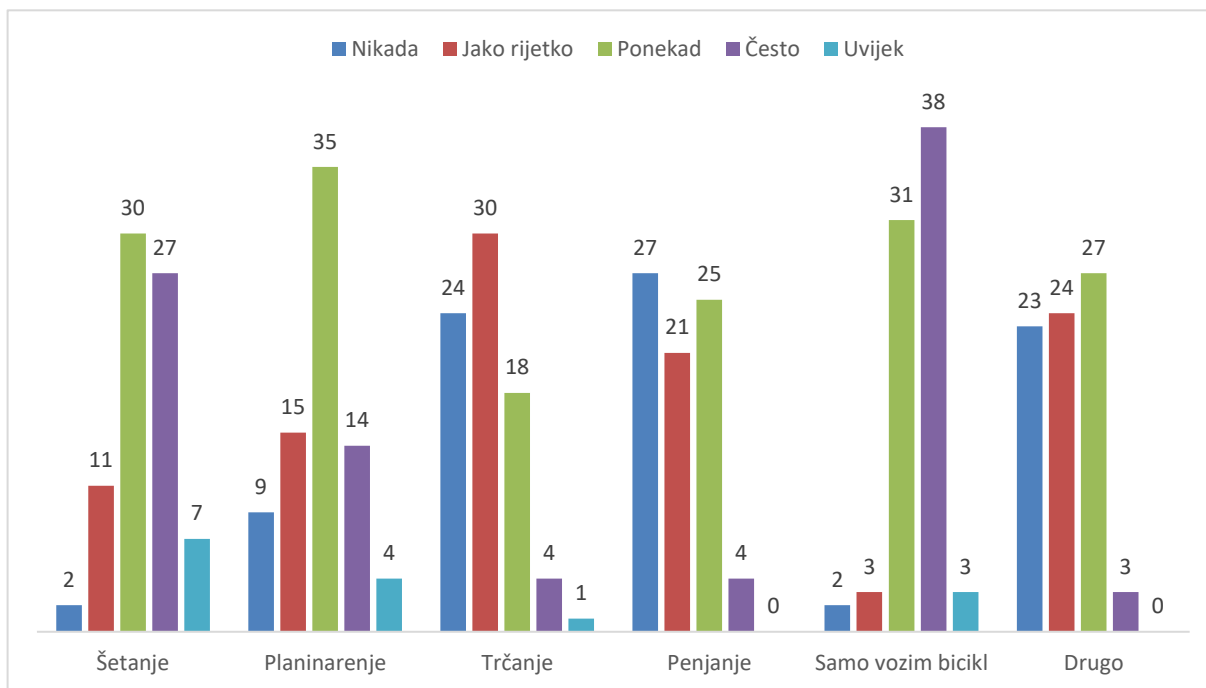
Grafikon 8. Učestalost korištenja ostalih usluga uz biciklizam u Parku prirode Medvednica (n=77)

Izvor: izrada autora

Grafikon 8. prikazuje učestalost korištenja ostalih usluga u Parku prirode Medvednica. Dobiveni podaci ukazuju da ispitanici često posjećuju bar, restoran, planinarski dom te da ponekad posjećuju kulturno – povijesna dobra Parka te da ponekad koriste edukativne programe i interpretativne šetnje. Vožnju žičarom kao dodatnom uslugom uz bicikliranje jako rijetko koristi 32,5% ispitanika te nikada 27,2% ispitanika.

Grafikon 9. Aktivnosti uz bicikliranje u Parku prirode Medvednica (n=77)

Izvor: izrada autora

Šetanje kao dodatnu aktivnost uz bicikliranje u Parku prirode Medvednica nikad ne prakticira 2,6% ispitanika, jako rijetko 14,3% ispitanika, ponekad 39% ispitanika, često 35,1% ispitanika te nikad 9% ispitanika. Planinarenje nikada nije izbor dodatne aktivnosti kod 11,7% ispitanika, jako rijetko kod 19,5% ispitanika, ponekad kod 45,4% ispitanika, često kod 18,2% ispitanika te nikad 5,2% ispitanika. Trčanje nikad ne prakticira 31,1% ispitanika, jako rijetko 39% ispitanika, ponekad 23,4% ispitanika, često 5,2% ispitanika te uvijek 1,3% ispitanika. Najviše ima ispitanika koji često samo voze bicikl u Parku prirode Medvednica u postotku od 49,3%, zatim osoba koje ponekad samo voze bicikl 40,3%, nikada ne voze samo bicikl 2,6% ispitanika, jako rijetko samo bicikliraju 3,9% ispitanika, dok 3,9% ispitanika uvijek samo voze bicikl u Parku prirode Medvednica. Druge, neponuđene aktivnosti, nikad ne prakticira 29,9% ispitanika, jako rijetko 31,2% ispitanika, ponekad 35% ispitanika te često 3,9% ispitanika.

Tablica 6. Zadovoljstvo posjetitelja elementima cikloturizma u Parku prirode Medvednica (n=77)

<i>ELEMENT</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>Prosječna ocjena zadovoljstva elementom</i>
<i>Mogućnost prijevoza bicikla javnim prijevozom</i>	6,5%	19,5%	42,9%	28,5%	2,6%	3,0
<i>Atraktivnost okoliša i prirodnih ljepota</i>	3,9%	7,8%	2,6%	52%	33,7%	4,0
<i>Kvalitetne biciklističke staze</i>	2,6%	14,3%	24,7%	48%	10,4%	3,8
<i>Dostupnost biciklističkih mapa</i>	5,2%	11,7%	40,2%	37,7%	5,2%	3,3
<i>Vremenski uvjeti</i>	2,6%	5,2%	16,9%	54,5%	20,8%	3,9
<i>Sigurnost u destinaciji</i>	2,6%	3,9%	19,5%	55,8%	18,2%	3,8
<i>Svjež zrak</i>	2,6%	2,6%	3,9%	44,1%	46,8%	4,3
<i>Mogućnost pristupa turističkim atrakcijama biciklom</i>	2,6%	5,2%	44,1%	39%	9,1%	3,5
<i>Smještaj prilagođen cikloturistima</i>	5,2%	9,1%	53,2%	28,6%	3,9%	3,2
<i>Specifična turistička ponuda za cikloturiste</i>	6,5%	9,1%	55,8%	27,3%	1,3%	3,1
<i>Ugostiteljski objekti prilagođeni cikloturistima</i>	6,5%	10,4%	53,2%	26%	3,9%	3,1
<i>Biciklistička staza/ruta bez motornog prometa</i>	5,2%	15,6%	19,5%	42,8%	16,9%	3,5
<i>Biciklistička signalizacija</i>	7,8%	11,7%	29,9%	46,7%	3,9%	3,3
<i>Dostupnost hrane i pića na stazi/ruti koja je prilagođena cikloturistima</i>	7,8%	9,1%	35%	42,9%	5,2%	3,3
<i>Informativan materijal</i>	7,8%	11,7%	40,3%	37,6 %	2,6%	3,2
<i>Biciklistička infrastruktura izvan prometnica</i>	6,5%	13%	26%	48%	6,5%	3,4
<i>Biciklističke manifestacije</i>	7,8%	11,7%	57,1%	23,4%	0%	3,0
<i>Ukupno iskustvo doživljeno prilikom odmora u destinaciji</i>	3,9%	5,2%	15,6%	53,3%	22%	3,8

Izvor: izrada autora

Tablica 6. prikazuje zadovoljstvo posjetiteljima elementima cikloturizma u Parku prirode Medvednica. Ispitanici su ocijenili zadovoljstvo svakim elementom kroz ljestvice od 1 (potpuno nezadovoljan/na) do 5 (u potpunosti sam zadovoljan/na). Istraživanje pokazuje da su ispitanici u potpunosti zadovoljni samo elementom svježeg zraka, dok su zadovoljni po pitanju atraktivnosti okoliša i prirodnih ljepota, kvalitetama biciklističkih staza, vremenskim uvjetima, sigurnosti u destinaciji, biciklističkim stazama/rutama bez motornog prometa, biciklističkom signalizacijom, dostupnosti hrane i pića na stazi/ruti koja je prilagođena cikloturistima, biciklističkom infrastrukturom izvan prometnica. Ispitanici su također iskazali svoje zadovoljstvo u pogledu ukupnog iskustva doživljenog prilikom odmora u destinaciji. Ispitanici su bili neodlučni kada su u pitanju sljedeći elementi: mogućnost prijevoza bicikla javnim prijevozom, dostupnost biciklističkih mapa, mogućnost pristupa turističkim atrakcijama

biciklom, smještajem prilagođenim cikloturistima, specifičnom turističkom ponudom za cikloturiste, ugostiteljskim objektima prilagođenim cikloturistima, informativnim materijalom i biciklističkim manifestacijama. Obzirom da je neodlučnost ispitanika pretežito vezana uz turističku ponudu u cikloturističkoj destinaciji u smislu turističkih atrakcija, smještaja, turističke ponude te ugostiteljskim objektima potrebno je ojačati promocijske aktivnosti Parka prirode Medvednica. Posjetitelji Parka prirode Medvednica najmanje su zadovoljni sa elementima biciklističke signalizacije, dostupnosti hrane i pića na stazu/ruti koja je prilagođena cikloturistima, informativnim materijalom te biciklističkim manifestacijama. U smislu daljnjeg razvoja Parka kao cikloturističke destinacije bilo bi potrebno organizirati aktivnosti prilagođene biciklistima kao i osigurati adekvatnu infrastrukturu i popratne elemente u smislu dodatnog sadržaja za cikloturizam. .

Provedeno istraživanje je ograničeno manjim brojem ispitanika stoga je sugestija da se buduća istraživanja provedu na većem broju ispitanika uključujući i inozemne turiste te njihovo poznavanje Parka prirode Medvednica kao cikloturističke destinacije.

Zaključak

Potražnja na turističkom tržištu za aktivnim odmorom i specifičnim oblicima turizma je u porastu. Održivi razvoj i održiv način turizma se sve više implementira u svijest korisnika, lokalnog stanovništva kao i pružatelja turističkih ponuda. Održivi turizam postaje imperativ u smislu očuvanja prirodnih resursa na kojima se temelji ponuda određene turističke destinacije, posebice u zaštićenim područjima prirode.

Provedeno istraživanje ukazuje da je Park prirode Medvednica posjećuju osobe koje se pretežito žive u neposrednoj blizini Parka. Najčešće su to zaposlene osobe srednje životne dobi. Svi ispitanici provedenog istraživanja bave se biciklizmom u rekreativne svrhe. Sukladno preferencijama bavljenja biciklizmom najčešće biraju lagane i srednje zahtjevne staze, dok kod vrste biciklističke podloge većina ispitanika odabire asfalt. Smisao održivog razvoja turizma je izbjegavanje masovnosti i uništavanja prirodnih resursa, a da se pritom posjetiteljima pruži potpun doživljaj destinacije. Međutim, obzirom na odabir ispitanika, bilo bi potrebno razmisliti o mogućnosti iskorištavanja trenutno asfaltiranog dijela prilazu Parka prirode Medvednica i njegovoj pretvorbi u biciklističku stazu u smislu potencijalnog privlačenja većeg broja turista odnosno posjetitelja. Većina ispitanika biciklira jednom ili dva puta mjesečno te isključivo određenim terminom odnosno vikendima. Najčešće prilikom aktivnosti bicikliranja nalaze u društvu prijatelja, partnera ili obitelji dok se gotovo nikad ne nalaze u društvu bika kluba ili unutar organizirane biciklističke ture. Motivi koji ispitanike potiču na vožnju biciklom mogu, ali bi i trebali utjecati na kreiranje turističke ponude određene destinacije. Opuštanje i zabava, provođenje vremena s prijateljima i obitelji, održavanje tjelesne kondicije i zdravlja kao i boravak na svježem zraku najčešći su motivi koji potiču ispitanike provedenog istraživanja na bicikliranje. Park prirode Medvednica ima kapacitete za razvoj turističke ponude u smislu zadovoljenja motiva turista i posjetitelja prilikom odabira destinacije, međutim nužno je usmjeriti i razvijati promociju Parka te osigurati atraktivnosti, kvalitetu biciklističkih staza te specifične ponude za cikloturiste i bicikliste.

Prirodna bogatstva, kao temelj turističke ponude zaštićenih područja prirode, glavni su razlog odabira Parka prirode Medvednica za bicikliranje. Park prirode Medvednica bilježi rast broja posjetitelja što odgovara turističkim trendovima na globalnoj razini koja se očituje kroz pojmove aktivnog odmora i specifične oblike turizma. Često se prilikom bicikliranja u Parku koriste i dodatne usluge poput posjeta baru, restoranu ili planinarskom domu te posjeta prirodnih i kulturnih – povijesnih dobara, međutim većina ispitanika nije zadovoljna uslugama i aktivnostima koje se odnose na turizam i bicikliranje odnosno cikloturizam. Kroz rezultate

provedenog istraživanja može se očitati nedostatak informacija, promocije te usmjerenih aktivnosti i dodatnog sadržaja posebice u smislu razvoja Parka prirode Medvednica kao cikloturističke destinacije.

Atraktivnost okoliša i prirodnih ljepota, vremenski uvjeti i svjež zrak mogu se definirati kao glavne prepoznatljive prednosti Parka prirode Medvednica. Ukupno iskustvo doživljeno prilikom boravka u destinaciji je kod ispitanika na visokoj razini, međutim potrebno je naglasiti činjenicu da su turistička kretanja konstantno podložna promjenama i da se turizam ne može razviti preko noći. Brojne strategije i dokumenti Parka prirode Medvednica upućuju na svjesnost važnosti očuvanja prirode i prirodnih resursa kao i na važnost razvoja cikloturizma u smislu održivosti. Samo poimanje održivog razvoja turizma vrlo je važan korak u procesu razvoja destinacije, međutim to nije dovoljno. Istovremeno, dok se razvija cikloturizam kao specifičan oblik ne postoji adekvatna ponuda kao ni promocija cikloturizma, nedostatno je ulaganje u biciklističke staze/rute te ponuda nije adekvatna potražnji. Potpun i usmjeren razvoj Parka prirode Medvednica kao cikloturističke destinacije ostvario bi pozitivan utjecaj na cjelokupno gospodarstvo, društvo i okoliš.

Park prirode Medvednica ima mogućnost i potencijal postati atraktivnom cikloturističkom destinacijom za okolno stanovništvo ali i za ostale domaće i inozemne posjetitelje. U smislu takvog razvoja konkretno bi trebalo prvenstveno adaptirati postojeće biciklističke staze kao i uspostaviti nove. Potrebno je pratiti trendove društva u skladu s održivim razvojem. Označene asfaltirane biciklističke staze kao način dolaska u Park prirode Medvednica jedan su od primjera održivosti ali i prilagodbe infrastrukture željama posjetitelja. Također, potrebno je razmisliti i o popratnoj biciklističkoj infrastrukturi poput različitih odmorišta i bike stajališta na kojima bi se posjetiteljima ponudio dodatni edukativni ili zabavni sadržaj. U sklopu dodatne ponude potrebno je ojačati trenutne ugostiteljsko – smještajne objekte i prilagoditi ih biciklistima. Prijedlog je organizirati i provoditi kratke bike ture za djecu, ali i za odrasle uz mogućnost iznajmljivanja bicikala za sve posjetitelje koji na destinaciju dođu bez bicikla, ali sa željom istraživanja Parka prirode Medvednica kroz aktivan odmor. Najvažnije u smislu razvoja cikloturističke destinacije i brendiranja Parka kao takve potrebno je provesti usmjerene marketinške aktivnosti. Kvalitetne promocijske aktivnosti poput online pregled i upoznavanje staza, oglašavanja na svim reklamnim kanalima kao i pružanje informativnog sadržaja uvelike može pridonijeti brendiranju Parka prirode Medvednica kao cikloturističkoj destinaciji.

Bibliografija

- Bartoluci, Mato, Sanela Škorić, Mirna Adnrijašević. 2021. *Menadžment sportskoga turizma i njegovih srodnih oblika*. Zagreb: Narodne Novine d.d.
- Bartoluci Mato, Zvezdana Hendija. 2014. Održivi razvoj ruralnog turizma kontinentalne Hrvatske. *Tehnološki razvoj u funkciji održivog turizma i sporta*, 3(10). Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu.
- Birkić, Draženka, Andreja Primužak i Danijela Barić. 2019. Interpretacija kao alat očuvanja prirodnih i kulturnih vrijednosti zaštićenog područja na primjeru parka prirode Lonjsko polje. Zbornik radova Međimorskog veleučilišta u Čakovcu 10 (1): 13-21.
- Breslauer Nevenka. 2022. Sport i rekreacija u turizmu. Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu, Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću.
- Chang, Miaw-Xian, Yuen-Onn Choong, Lee-Peng Ng. 2020. "Local residents' support for sport tourism development: the moderating effect of tourism dependency". *Journal of Sport & Tourism*, Vol. 24 (3): 215-234. <https://doi.org/10.1080/14775085.2020.1833747> (pristupljeno 25. veljače 2023. godine).
- Ciascai, Ovidiu, Ștefan Dezsi, Karina- Alexandra Rus. 2022. Cycling Tourism: A Literature Review to Assess Implications, Multiple Impacts, Vulnerabilities, and Future Perspectives *Sustainability* 14 (15): 8983. <https://doi.org/10.3390/su14158983> (pristupljeno 01. ožujka 2023. godine)
- Čavlek, Nevenka, Mato Bartoluci, Darko Prebežac, Oliver Kesar. 2011. Turizam: ekonomske osnove i organizacijski sustav. Zagreb: Školska knjiga.
- Čep, Domagoj i Vanja Krajinović. 2021. Održivi sportski turizam kao potencijal razvoja kontinentalne hrvatske. *Ekonomski misao i praksa*, 30 (2), 439-456. <https://doi.org/10.17818/EMIP/2021/2.6> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).
- Dudley, Nigel ur. 2008. Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland. <https://www.iucn.org/> (pristupljeno 01. ožujka 2023. godine).
- EUROPARC Federation 2023. <https://www.europarc.org/> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).
- EuroVelo8 the European cycle route network 2023. <https://eurovelo8.hr/> (pristupljeno 01. ožujka 2023. godine).

- Faričić Josip. 2022. Postoji li mjera optimalnog broja turista u turističkim odredištima? *Turistički timeout – trenutak za novi pogled na turizam i prostor*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti: 67-76. <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=2478566> (pristupljeno 26. veljače 2023. godine).
- Gazzola, Patrizia, Enrica Pavione, Daniele Grechi, and Paola Ossola. 2018. Cycle Tourism as a Driver for the Sustainable Development of Little-Known or Remote Territories: The Experience of the Apennine Regions of Northern Italy *Sustainability* 10(6): 1863. <https://doi.org/10.3390/su10061863> (pristupljeno: 05. ožujka 2023. godine).
- González-Domingo, Alejandro, Jeremie Fosse, Cristina Costa-Salavedra. 2021. Managing (over)tourism in Natural Protected Areas: Learnings from National Parks in Spain and in Europe. *NATUR Project: Conserving and Escaping Overtourism*. Ed. eco-union. Barcelona. *Proyecto NATUR: Conservar y Evitar la Masificación*. Ed. eco-union. Barcelona. https://www.ecounion.eu/wp-content/uploads/2021/10/Notaguiaturismo_online_eng02.pdf (pristupljeno 02. ožujka 2023. godine).
- Grofelnik Hrvoje. 2019. Je li održivi razvoj turizma ostvariv? *Geografski horizont* 65 (1): 21 – 34.
- HAOP Hrvatska agencija za okoliš i prirodu. 2023. <https://www.haop.hr/> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).
- Hartwing Lukas, Paul Pfaffenbichler, Wiebke Unbehaun, Michael Meschik et al. 2021. Guidelines for sustainable bicycle tourism, Vienna: University of Natural Resources and Life Sciences. 10.5281/zenodo.4812801 (pristupljeno 26. veljače 2023. godine)
- Hegeduš, Ivan, Marina Gregorić, Ana Vrkljan Muraj, Nikolina Biškup. 2018. Aspekti razvoja sportsko-rekreacijskog turističkog proizvoda sjeverozapadne Hrvatske. *Obrazovanje za poduzetništvo E4E (8 Special issue)*: 45-62.
- Institut za poljoprivredu i turizam. 2021. Strategija upravljanja kvalitetom razvoja cikloturizma u Istarskoj županiji. https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/7d/80/7d80ce1f-97b2-42e5-9e4b-98dbca55b96b/406-08-19_studija_cikloturizam_final_6_2021.pdf (pristupljeno 05. veljače 2023. godine)
- Israeli, Yechezkel i Dalit Gasul. 2019. Od ozbiljnog slobodnog vremena do cikloturizma – slučaj brdskog biciklizma. *Acta turistica*, 31 (2), 179-211. <https://doi.org/10.22598/at/2019.31.2.179>
- IUCN International Union for Conservation of Nature, 2023. <https://www.iucn.org/> (pristupljeno 01. ožujka 2023. godine).

- Ivandić Neven, Neda Telišman – Košuta, Hrvoje Carić. 2022. Suvremeno poimanje turističkog nosivog kapaciteta kao platforme za upravljanje održivim destinacijama. *Turistički timeout – trenutak za novi pogled na turizam i prostor*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti: 77-92. <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=2478566> (pristupljeno 25. veljače 2023. godine).
- Kesar Oliver. 2007. Specifični oblici turizma kao nositelji održivog razvoja destinacije. Citirano u Bartoluci, Mato, Sanela Škorić, Mirna Adrijašević. 2021. *Menadžment sportskoga turizma i njegovih srodnih oblika*. Zagreb: NARODNE NOVINE d.d.
- Klarić, Zoran, Goran Kos, Damir Krešić, Katarina Miličević. 2015. Akcijski plan razvoja cikloturizma, Zagreb: Institut za turizam. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/151014_AP_ciklotuirizam.pdf (pristupljeno 27. veljače 2023. godine).
- Krajinović, Vanja. 2015. Propitivanje ključnih izazova u mjerenju održivog razvoja turizma. *Acta turistica* 27(1): 63-91.
- Lasić Maja. 2018. Održivi razvoj turizma kroz upravljanje posjetiteljima u zaštićenim područjima. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet.
- Leung, Yu-Fai, Anna Spenceley, Glen Hvenegaard, and Ralf Buckley. 2018. Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 27, Gland, Switzerland: IUCN. <https://www.iucn.org/resources/publication/tourism-and-visitor-management-protected-areas> (pristupljeno 15. ožujka 2023. godine).
- Magaš, Dragan, Ksenija Vodeb, Zrinka Zadel. 2018. Menadžment turističke organizacije i destinacije. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
- Marušići, Zrinka, ur. 2020. *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, TOMAS Hrvatska 2019*. Zagreb: Institut za turizam. <https://www.iztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/TOMAS-Hrvatska-2019.pdf> (pristupljeno 03. ožujka 2023. godine).
- Miljak, Toni, Lucija Bačić i Maja Kitić 2012. Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske. *Učenje za poduzetništvo* 2, br. 2: 323-331.
- MINGOR Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. 2023. <https://mingor.gov.hr/> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).
- Park Prirode Medvednica 2023. <https://www.pp-medvednica.hr/> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine)

- Parkovi Hrvatske, Vodič kroz nacionalne parkove i parkove prirode Republike Hrvatske. 2017. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) <https://mingor.gov.hr> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine)
- Petrović, Martina, Dražen Knezović i Majda Todorović. 2017. "Sportski turizam kao komponenta razvoja održivog poduzetništva." *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E* 7, (1): 81-89.
- Poljičak, Ana-Mari., Darijo Šego, Tomislav Periša, 2021. Analysis of cycling tourism: case-study Croatia. *International Journal for Traffic and Transport Engineering*, 11(3), 454-464.
- Sadiković, Jasmin, Davorin Belamaric, Marko Stančec, Ivan Nemet et al. 2020. Analiza postojećeg stanja razvoja cikloturizma za projekt "Poboljšanje posjetiteljskog kapaciteta u svrhu održivog upravljanja Parkom prirode Medvednica", KK.06.1.2.01.0012, https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2020/10/Analiza-postoje%C4%87eg-stanja-razvoja-cikloturizma-na-podru%C4%8Dju-Parka-prirode-Medvednica_2020._2029.-godine.pdf (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).
- Skuhala, Blanka, Andrea Varga, Zeman Silvija, 2021. Ekoturizam u nacionalnim parkovima i zaštićenim područjima. *Zbornik radova (Međunarodna znanstveno – stručna konferencija za razvoj ruralnog turizma)*, 226-236. Sisak, Hrvatska.
- Spenceley, Anna, Jan Philipp Schägner, Barbara Engels et al. 2021. Visitors count! Guidance for protected areas on the economic analysis of visitation. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, France and German Federal Agency for Nature Conservation, Bonn, Germany. UNESCO Online Publication: 978-9231-004650 (pristupljeno 06. ožujka 2023. godine).
- Strategija razvoja biciklizma u Parku prirode Medvednica 2020. Park prirode Medvednica https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2020/10/Strategija-razvoja-biciklizma-u-Parku-prirode-Medvednica_2020._2029.-godine.pdf (pristupljeno 5. ožujka 2023. godine).
- Strategija održivog turizma 2020 – 2024. 2020. Park prirode Medvednica https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2020/10/Strategija-odrzivog-turizma_2020_2024.pdf (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).
- Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine. 2023. Narodne novine, br. 2/2023 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno 01. ožujka 2023. godine).
- Studija upravljanja posjetiteljima Parka prirode Medvednica 2020. Park prirode Medvednica <https://www.pp-medvednica.hr/wp->

content/uploads/2020/09/Studija_upravljanja_posjetitelji_Medvednica.pdf (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).

TIES The International Ecotourism Society 2023. <https://ecotourism.org/> (pristupljeno 27. veljače 2023. godine).

United Nations Environment Programme (UNEP), World Tourism Organization (WTO). 2002. Making tourism more sustainable: A guide for policy makers <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284408214> (pristupljeno 03. ožujka 2023. godine).

Valčić, Marija 2018. Turizam i kultura. Zagreb, Naklada Jurčić d.o.o.

Zakon o zaštiti prirode. 2019. Narodne novine, br. 80/13, 15/18, 14/19, 127/19. <https://www.nn.hr/> (pristupljeno 01. ožujka 2023. godine).

Zavod za prostorno uređenje Grada Zagreba 2023. <https://www.zzpugz.hr/prostorno-uredenje/pp-medvednica/> (pristupljeno 05. ožujka 2023. godine).

Zmijanović Ljiljana. 2018. Održivo integralno upravljanje zaštićenim područjima. Doktorski rad. Opatija: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžmentu u turizmu i ugostiteljstvu.

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1.	Načini upravljanja posjetiteljima	9
Tablica 2.	Kategorije zaštićenih područja i njihova namjena	16
Tablica 3.	Kategorizacija zaštićenih područja prema IUCN	17
Tablica 4.	Karakteristike Parka prirode Medvednica	25
Tablica 5.	Važnost elemenata cikloturističke destinacije	40
Tablica 6.	Zadovoljstvo posjetitelja elementima cikloturizma u Parku prirode Medvednica	45

Slike

Slika 1.	Dimenzije održivog turizma	6
Slika 2.	Načela razvoja i upravljanja turizmom u održivoj destinaciji	19
Slika 3.	Prednosti razvoja turizma u zaštićenim područjima	20
Slika 4.	Upravljačka struktura Parka prirode Medvednica	26
Slika 5.	Biciklističke rute u Parku prirode Medvednica	30

Grafikoni

Grafikon 1.	Mjesto stanovanja ispitanika	34
Grafikon 2.	Stupanj težine preferencijalnih staza/ruta	35
Grafikon 3.	Vrsta biciklističke podloge	35
Grafikon 4.	Učestalost bavljenja biciklizmom	36
Grafikon 5.	Preferencije ispitanika obzirom na društvo za vrijeme bicikliranja	36
Grafikon 6.	Motivi bicikliranja ispitanika	39
Grafikon 7.	Povod odabira Parka prirode Medvednica	40
Grafikon 8.	Učestalost korištenja ostalih usluga uz biciklizam u Parku prirode Medvednica	41
Grafikon 9.	Aktivnosti uz bicikliranje u Parku prirode Medvednica	42